

Orig. English / vers. Serbian
Unofficial , unrevised translation

COUNCIL   CONSEIL
OF EUROPE   DE L'EUROPE

Evropska serija sporazuma -Br. 78

EVROPSKA KONVENCIJA O SOCIJALNOM OSIGURANJU

Pariz, 14. XII 1972. godine

Zemlje članice Saveta Evrope potpisnice do sada,

Uzimajući u obzir da je cilj Saveta Evrope da postignu veće jedinstvo među svojim članicama, posebno u cilju olakšavanja njihovog društvenog napretka;

Smatrajući da je multilateralna saradnja zakonodavstava o socijalnom osiguranju jedno od načina postizanja tog cilja;

Uzimajući u obzir da Evropski Kodeks o socijalnom osiguranju, otvoren za potpisivanje od 16. aprila 1964. godine, osigurava, Članom 73., da zemlje potpisnice Kodeksa moraju nastojati da zaključe poseban dokument kojim se regulišu pitanja u vezi sa socijalnim osiguranjem za strance i migrante, posebno u smislu jednakosti tretmana svojih državljana i čuvanja stečenih prava i prava u postupku sticanja;

Potvrđujući princip jednakosti u tretmanu državljana zemalja potpisnica, izbeglica i lica bez državljanstva, po zakonu o socijalnom osiguranju svake zemlje potpisnice, kao i princip da se naknada po zakonu o socijalnom osiguranju mora sačuvati bez obzira na promenu prebivališta osiguranog lica unutar teritorija zemalja potpisnica, princip koji obrazuje osnovu ne samo određene odredbe Evropske socijalne povelje, nego i takođe i nekoliko konvencija Međunarodne organizacije rada,

Saglasile su se kako sledi:

Naslov I – Opšte odredbe

Član 1.

Za potrebe ove Konvencije:

- a pojam “zemlja potpisnica” označava svaku Državu koja deponuje ispravu ratifikacije, prihvatanja ili odobrenja, u skladu sa odredbama Člana 75, stav 1, ili Člana 77;
- b pojmovi “teritorija zemlje potpisnice” i “državljanin zemlje potpisnice” su definisani u Aneksu I; svaka zemlja potpisnica mora najaviti, u skladu sa odredbama člana 81, stav 1, svaku izmenu koja će biti napravljena u Aneksu 1;
- c pojam “zakonodavstvo” označava sve zakone, propise i druge legalne isprave koji su na snazi u vreme potpisivanja ove Konvencije ili koji naknadno stupaju na snagu na celoj teritoriji bilo koje zemlje potpisnice, ili na bilo kom njenom delu, i koji se odnosi na područja i sisteme socijalnog osiguranja opisane u članu 2, stavovi 1. i 2;
- d pojam “konvencija o socijalnom osiguranju” označava svaku bilateralnu ili multilateralnu ispravu kojom se dve ili više zemalja potpisnica obavezuju, ili će se naknadno izričito obavezati, kao i svaku multilateralnu ispravu kojom se najmanje dve zemlje potpisnice i jedna ili više drugih država obavezuju, ili će se naknadno obavezati u oblasti socijalnog osiguranja u pogledu opšteg ili partikularnog područja i sistema socijalnog osiguranja opisanih u članu 2, stavovi 1 i 2, kao i na sve sporazume zaključene u skladu sa navedenim ispravama;
- e pojam “nadležni organ vlasti” označava ministra, ministre ili druge odgovarajuće organe vlasti koji su odgovorni za sistem socijalnog osiguranja na celom području svake zemlje potpisnice, ili na bilo kom njenom delu;
- f pojam “institucija” označava telo ili organ vlasti odgovorno za primenu celovitog zakonodavstva, ili jednog njegovog dela, svake zemlje potpisnice,

-
- g pojam “nadležna institucija” označava:
- i u vezi sa sistemom socijalnog osiguranja, bilo instituciju kod koje je dotično lice osigurano u trenutku kada potražuje naknadu iz osiguranja, ili instituciju od koje ima pravo da dobije naknadu iz osiguranja ili bi imao pravo da dobije naknadu iz osiguranja da boravi na teritoriji zemlje potpisnice u kojoj se nalazi ta institucija, ili instituciju koju određuje nadležni organ vlasti dotične zemlje potpisnice;
  - ii u vezi sa nekim drugim sistemom različitim od sistema socijalnog osiguranja ili u vezi sa sistemom porodičnog osiguranja, instituciju koju određuje nadležni organ vlasti dotične zemlje potpisnice;
  - iii u vezi sa sistemom koji se odnosi na obavezu isplate naknade iz osiguranja, na koju se odnosi član 2, stav 1, bilo od strane poslodavca ili njegovog osiguravača, ili u slučaju neispunjenja napred navedenih obaveza, telo ili organ vlasti koje određuje nadležni organ vlasti dotične zemlje potpisnice;
- h pojam “nadležna država” označava zemlju potpisnicu na čijoj teritoriji se nalazi nadležna institucija;
- i pojam “prebivalište” označava stalno mesto boravka;
- j pojam “boravište” označava privremeno mesto boravka;
- k pojam “institucija mesta prebivališta” označava instituciju nadležnu, po pozitivnom zakonu zemlje potpisnice, za isplatu spomenutih naknada iz osiguranja u mestu prebivališta, ili tamo gde takva institucija ne postoji, instituciju koju određuje nadležni organ vlasti dotične zemlje potpisnice;
- l pojam “institucija mesta boravišta” označava instituciju nadležnu, po pozitivnom zakonu zemlje potpisnice, za plaćanje spomenutih naknada u mestu boravka, ili tamo gde takva institucija ne postoji, instituciju koju određuje nadležni organ vlasti dotične zemlje potpisnice;
- m pojam “radnik” označava zaposleno lice ili samozaposleno lice ili lice koje se tretira kao takvo po zakonu dotične zemlje potpisnice, osim ako nije drugačije određeno u ovoj Konvenciji;
- n pojam “radnik u pograničnoj zoni” označava zaposleno lice koje radi na teritoriji jedne zemlje potpisnice, a ima prebivalište na teritoriji neke druge zemlje potpisnice, u slučaju kada se po pravilu vraća kući svaki dan ili najmanje jednom nedeljno; pod uslovima
- i na primer, kao u slučaju odnosa između Francuske i zemalja potpisnica koje graniče sa Francuskom, dotično lice mora, da bi se smatralo za radnika u pograničnoj zoni, imati prebivalište i biti zaposleno unutar zone koja, po pravilu, ne prelazi više od dvadeset kilometara sa svake strane zajedničke granice;

-
- ii radnik u pograničnoj zoni zaposlen na teritoriji jedne zemlje potpisnice od strane preduzeća koje predstavlja njegovog zvaničnog poslodavca, i koji je upućen od strane tog preduzeća da radi izvan pograničnog područja, bilo na teritoriju iste zemlje potpisnice ili na teritoriju neke druge zemlje potpisnice, na period koji ne bi trebalo da prelazi četiri meseca, zadržava status radnika u pograničnoj zoni za vreme trajanja takvog posla u periodu koji ne prelazi četiri meseca;
  - o pojam “izbeglica” ima svoje značenje koje mu je priznato u Članu 1, Odeljak A, Konvencije o statusu izbeglica, potpisanoj u Ženevi, 28. jula 1951. godine, i u Članu 1, stav 2, Protokola o statusu izbeglica od 31. januara 1967. godine, bez ikakvih geografskih ograničenja;
  - p pojam “lice bez državljanstva” ima svoje značenje koje mu je priznato u Članu 1. Konvencije o statusu lica bez državljanstva, donetoj u Njujorku 28. septembra 1954;
  - q pojam “članovi porodice” označava lica definisana, ili priznata kao takva, ili određena kao članovi domaćinstva, od strane institucije nadležne za plaćanje naknade iz osiguranja, ili u slučaju koji se navodi u Članu 21, stav 1, tačke a. i c. i Članu 24, stav 6, po zakonu zemlje potpisnice na čijoj teritoriji imaju prebivalište; tamo gde se međutim, ovaj zakon odnosi samo na lica koja žive sa dotičnim licem kao članovi njegove porodice ili članovi domaćinstva, ovaj uslov se smatra zadovoljenim, ako su ta lica pretežno izdržavana od strane dotičnog lica;
  - r pojam “naslednik” označava lica definisana ili priznata kao takva po zakonu po kome se osiguranje priznaje; tamo gde, međutim, kao naslednike priznaje samo lica koja su živela sa pokojnim ovaj uslov se smatra zadovoljenim ako su dotična lica bila pretežno izdržavana od strane pokojnog;
  - s pojam “period osiguranja” označava periode plaćanja doprinosa, zaposlenja, profesionalne aktivnosti ili prebivališta, koji se definišu ili priznaju kao periodi osiguranja po zakonu po kome su zaključeni, kao i sve ostale periode, ukoliko se na njih odnosi ovaj zakon istovetne periodima osiguranja;
  - t pojmovi “periodi zaposlenja” i “periodi profesionalne aktivnosti” označavaju periode definisane ili priznate kao takve po zakonu po kome su zaključeni, kao i na sve ostale periode, ukoliko se na njih odnosi ovo zakonodavstvo kao istovetno periodima zaposlenja ili profesionalne aktivnosti;
  - u pojam “periodi prebivališta” označavaju periode prebivališta koji se definišu ili priznaju kao takvi po zakonu po kome su zaključeni;
  - v pojmovi “naknada iz osiguranja” i “penzije” označavaju sve naknade iz osiguranja ili penzije uključujući sve njihove pripadajuće delove ostvarene iz državnih fondova, kao i svako povećanje, revalorizovani dodatak ili dopunska naknada, osim ako drugačije nije određeno u ovoj Konvenciji, kao i sve naknade iz osiguranja dodeljene u cilju održavanja ili poboljšanja platežne moći zarade, kao što su paušalne naknade koje se isplaćuju umesto penzija, i, gde je primenjivo, sve isplate izvršene putem povraćaja uplaćenih doprinosa;
  - w pojam “porodični dodatak” označava periodična novčana primanja u gotovom novcu koja se dodeljuju na osnovu broja i uzrasta dece; izraz “porodična naknada” označava sva primanja u davanjima ili gotovom novcu dodeljena za ublažavanje troškova izdržavanja porodice, izuzev posebne paušalne porodiljske subvencije jasno isključene u Aneksu II; svaka zainteresovana zemlja potpisnica mora najaviti u skladu sa odredbama člana 81, stav 1, sve izmene i dopune izvršene u Aneksu II u smislu bilo kakvih posebnih porodiljskih naknada osiguranih u njihovom zakonodavstvu;
  - x pojam “naknada u slučaju smrti” označava svaki paušalni iznos koji se isplaćuje u slučaju

---

smrti, pored paušalnih naknada iz osiguranja navedenih u tački V ovog Člana;

- y pojam “doprinosni” odnosi se na naknade za osiguranje čiji iznos zavisi od direktnog finansijskog učešća osiguranih lica ili njihovih poslodavaca, ili od određenog perioda profesionalne aktivnosti, i od zakonodavstva ili sistema koji obezbeđuju takvo osiguranje; za naknade iz osiguranja čiji iznos ne zavisi od direktnog finansijskog učešća osiguranih lica ili njihovih poslodavaca, niti od određenog perioda profesionalne aktivnosti, i zakonodavstva ili sistema po kojima su ovi izričito dodeljeni, kaže se da su “ne-doprinosni”;
- z pojam “naknade dobijene na osnovu prelaznih rešenja” označavaju naknade iz osiguranja dodeljene licima koji imaju preko propisanog broja godina starosti sa datumom stupanja na snagu pozitivnog zakona, ili privremeno dodeljene naknade uzimajući u obzir prethodne događaje ili zaključene periode priznate izvan sadašnjih granica teritorije zemlje potpisnice.

Član 2

- 1 Ova Konvencija se odnosi na sve propise koji regulišu sledeća područja socijalnog osiguranja:
  - a bolovanje i porodiljska naknada;
  - b invalidska penzija;
  - c starosna penzija;
  - d porodična penzija;
  - e naknada u slučaju povrede na radu i profesionalne bolesti;
  - f naknada u slučaju smrti;
  - g naknada za vreme nezaposlenosti;
  - h porodični dodatak.
- 2 Ova Konvencija se odnosi kako na sve opšte sisteme socijalnog osiguranja tako i na posebne sisteme, bilo da su doprinosni ili ne-doprinosni, uključujući sisteme koji obavezuju poslodavca na plaćanje naknada za osiguranje koja se spominju u prethodnom stavu. Bilateralni ili multilateralni sporazumi između dve ili više zemalja potpisnica određuju, što je preciznije moguće, uslove pod kojima će se ova Konvencija primenjivati na sisteme zasnovane putem kolektivnih ugovora koji postaju obavezujući odlukom državnih organa vlasti.
- 3 Kada se sistem osiguranja odnosi na moreplovce, odredbe Naslova III ove Konvencije primenjuju se bez prejudiciranja na zakon bilo koje zemlje potpisnice koji reguliše obaveze brodovlasnika, koji se tretiraju kao poslodavci, radi primene ove Konvencije.
- 4 Ova se Konvencija ne odnosi na sisteme socijalne i medicinske pomoći, i na sisteme koji određuju naknade za žrtve rata ili naknade za posledica rata, niti na posebne sisteme koji se primenjuju na državne službenike ili lica koja se tretiraju kao takva.
- 5 Ova Konvencija se ne primenjuje na propise donete da omoguće sprovođenje konvencije o socijalnom osiguranju, zaključene između neke zemlje potpisnice i jedne ili više drugih država.

Član 3.

- 1 U Aneksu II se navode, za svaku zemlju potpisnicu, propisi i sistemi osiguranja na koje se odnosi Član 2, stavovi 1. i 2.
- 2 Svaka zemlja potpisnica mora najaviti, uz skladu sa odredbama Člana 81, stav 1, svaku izmenu koja će biti učinjena Aneksu II kao rezultat usvajanja novog propisa. Ovakva najava mora biti objavljena u roku od tri meseca od dana objavljivanja tog propisa, ili u slučaju da je propis objavljen pre datuma ratifikacije ove Konvencije, na dan ratifikacije.

Član 4.

- 1 Odredbe ove Konvencije se primenjuju:
  - a na lica na koja se primenjuje ili su seprimenjivli zakoni jedne ili više zemalja potpisnica, a koja su državljani jedne zemlje potpisnice, ili izbeglice ili lica bez državljanstva koja imaju prebivalište na teritoriji neke zemlje potpisnice, kao i na članove njihove porodice i njihovih naslednika;
  - b na naslednike onih lica na koje su se odnosili propisi jedne ili više zemalja potpisnica, bez obzira na državljanstvo tih lica, u slučaju kada su naslednici državljani zemlje potpisnice, ili izbeglice ili lica bez državljanstva koja prebivaju na teritoriji zemlje potpisnice;
  - c bez negativnih posledica u smislu Člana 2, stav 4, na državne službenike i lica koja se tretiraju kao takva po zakonu dotične zemlje potpisnice, ukoliko oni podležu svim zakonima te zemlje potpisnice na koji se ova Konvencija odnosi.
- 2 Pored odredbi tačke c. iz prethodnog stava, kategorije lica – koja nisu članovi službenog osoblja diplomatskih predstavništava ili konzularnih službi – i lica koja su privatno zaposlena u službama tih predstavništava ili konzulata – na koje se odnosi Bečka Konvencija o diplomatskim odnosima i Bečka Konvencija o konzularnim odnosima, kojima se osigurava oslobađenje od obaveza iz odredbi o socijalnom osiguranju koje su na snazi u zemlji domaćinu, ne mogu ostvarivati prava po odredbama ove Konvencije.

Član 5.

- 1 Na osnovu odredbi Člana 6, ova Konvencija zamenjuje, u smislu lica na koja se odnosi, svaku konvenciju o socijalnom osiguranju koja obavezuje:
  - a izričito dve ili više zemalja potpisnica; ili
  - b najmanje dve zemlje potpisnice i jednu ili više drugih država u slučajevima koji se odnose na neaktivnost neke institucije jedne od tih drugih država.
- 2 Međutim, Kada je primena određenih odredbi ove Konvencije uslovljena zaključivanjem bilateralnih ili multilateralnih sporazuma, odredbe konvencije na koje se poziva u tačkama a. i b. prethodnog stava se i dalje primenjuju sve do stupanja na snagu tih sporazuma.

Član 6.

- 1 Odredbe ove Konvencije ne utiču na obaveze predviđene prema bilo kojoj konvenciji usvojene od strane Međunarodne Organizacije Rada.
- 2 Ova Konvencija nema uticaja na odredbe o socijalnom osiguranju iz Ugovora o osnivanju Evropske ekonomske zajednice od 25. marta 1957.godine, niti na pripadajuće sporazume predviđene ovim Ugovorom, niti na mere preduzete prilikom sprovođenja ovih odredbi.
- 3 Uprkos odredbama Člana 5, stav 1, dve ili više zemalja potpisnica mogu i dalje zadržati na

snazi, putem zajedničkog sporazuma i za sebe, odredbe konvencije o socijalnom osiguranju koje su za njih obavezujuće, navodeći ih u Aneksu III ili, u slučaju odredbi koje su u vezi sa primenom ove konvencije, navodeći ih u aneksu Dopunskog sporazuma za primenu ove Konvencije.

- 4 Međutim, ova Konvencija se primenjuje u svim slučajevima u kojima se zahteva postupanje od strane institucije neke zemlje potpisnice koja nije obavezana odredbama o kojima je reč u stavu 2 ili u stavu 3. ovog Člana, kao i u slučajevima koji se odnose na lica koja imaju pravo na naknadu prema ovoj Konvenciji i na koje se navedene odredbe izričito ne primenjuju.
- 5 Dve ili više zemalja potpisnica koje su vezane odredbama navedenim u Aneksu III mogu, putem međusobnog sporazuma i za sebe, izvršiti adekvatne izmene i dopune ovih aneksa najavljujući ih u skladu sa odredbama Člana 81, stav 1.

Član 7.

- 1 Dve ili više zemalja potpisnica mogu, kada je to potrebno, međusobno zaključiti konvencije o socijalnom osiguranju zasnovane na principima ove Konvencije.
- 2 Svaka zemlja potpisnica mora uputiti službenu najavu, u skladu sa odredbama Člana 81, stav 1, o svakoj konvenciji koju zakluči na osnovu prethodnog stava, i o svakoj naknadnoj izmeni, dopuni ili otkazu takve konvencije. Ova objava mora biti data u roku od tri meseca od datuma stupanja na snagu te konvencije ili njenog amandmana, ili od datuma stupanja na snagu njenog otkaza.

Član 8.

- 1 Osim ako nije drugačije predviđeno u ovoj Konvenciji, lica koja imaju prebivalište na teritoriji zemlje potpisnice i na koje se primenjuje ova Konvencija imaju ista prava i obaveze po zakonu svake zemlje potpisnice kao državljani te zemlje.
- 2 Međutim, pravo na nedoprinosne naknade, čiji iznos ne zavisi od zaključenog vremenskog perioda dužine prebivališta, može biti uslovljeno zahtevom da korisnik ima prebivalište na teritoriji dotične zemlje potpisnice, ili u slučaju porodične penzije, da je pokojni imao prebivalište na toj teritoriji u periodu koji ne može biti određen:
  - a na više od šest meseci koji neposredno prethode podnošenju zahteva, za porodijski dodatak i naknadu za vreme nezaposlenosti;
  - b na više od pet uzastopnih godina koje neposredno prethode podnošenju zahteva, za invalidsku penziju, ili koje neposredno prethode smrti, za porodičnu penziju;
  - c na više od deset godina između šesnaeste godine i godina predviđenih za odlazak u penziju, od kojih se može tražiti da pet godina neposredno prethode podnošenju zahteva, za starosnu penziju.
- 3 Ako neko lice ne ispunjava uslove postavljene u tački b. ili tački c. prethodnog stava, ali je bilo u nadležnosti – ili, u slučaju porodične penzije ako je preminuli bio u nadležnosti – zakona dotične zemlje potpisnice najmanje godinu dana, takvo lice ili naslednik pokojnog ipak, bez kršenja odredbi Člana 27, ima pravo na naknadu izračunatu na osnovu pune naknade iz osiguranja do iznosa koji ne prelazi:
  - a u slučaju invalidske penzije ili naknade u slučaju smrti, srazmerno odnosu broja zaključenih godina prebivališta od strane dotičnog lica ili pokojnog po navedenom zakonu između datuma kada ovaj navršava šesnaest godina i datuma njegove dalje nemogućnosti da radi usled invalidnosti ili smrti, u odnosu na dve trećine broja godina koje razdvajaju ova dva datuma, izostavljajući sve godine nakon godina starosti

---

predviđenih za odlazak u penziju;

- b u slučaju starosne penzije, srazmerno odnosu broja godina zaključenih godina prebivališta od strane dotičnog lica po navedenom zakonu između datuma kada ovaj navršava šesnaest godina i godina predviđenih za odlazak u penziju, u odnosu na period od trideset godina.
- 4 U Aneksu IV navode se, za svaku zainteresovanu zemlju potpisnicu, naknade zagarantovane po zakonu tih zemalja na koje su primenjive odredbe stava 2. ili stava 3. ovog Člana.
  - 5 Svaka zainteresovana zemlja potpisnica mora najaviti, u skladu sa odredbama Člana 81, stav 1, svake izmene ili dopune koja će biti urađena na Aneksu IV. Ako je ta izmena ili dopuna rezultat usvajanja novog zakona, ova najava mora biti data u roku od tri meseca od datuma objavljivanja tog zakona ili, u slučaju da je zakon objavljen pre datuma ratifikacije ove Konvencije, na dan ratifikacije.
  - 6 Odredbe stava 1. ovog Člana su bez uticaja na zakone bilo koje zemlje potpisnice ukoliko se isti odnose na učešće u upravi socijalnog osiguranja ili na članove suda socijalnog osiguranja.
  - 7 Posebne mere mogu biti usvojene u vezi sa participacijom u dobrovoljnom osiguranju ili neobaveznom produženom osiguranju lica koja nemaju prebivalište na teritoriji dotične zemlje potpisnice, ili sa pravom na naknadu iz osiguranja na osnovu prelaznih rešenja navedenih u Aneksu VII.

Član 9.

- 1 Prava iz odredbi konvencija o socijalnom osiguranju koje ostaju na snazi na osnovu Člana 6, stav 3, i odredbi konvencija o socijalnom osiguranju zaključenih na osnovu Člana 7, stav 1, mogu biti proširena, putem sporazuma između zemalja obavezanih njime, na državljane svake zemlje potpisnice.
- 2 U Aneksu V se navode odredbe konvencija o socijalnom osiguranju koje ostaju na snazi na osnovu Člana 6, stav 3, i čija će primena biti proširena, u skladu sa stavom 1 ovog Člana, na državljane svake zemlje potpisnice.
- 3 Zainteresovane zemlje potpisnice moraju najaviti, u skladu sa odredbama Člana 81, stav 1, odredbe konvencija o socijalnom osiguranju koje su zaključile na osnovu Člana 7, stav 1, čija je primena proširena, u skladu sa stavom 1 ovog Člana, na državljane svake zemlje potpisnice. Odredbe navedenih konvencija su date u Aneksu V.
- 4 Dve ili više zemalja potpisnica koje su obavezane odredbama navedenim u Aneksu V mogu, putem međusobnog sporazuma i za sebe, napraviti adekvatne izmene i dopune ovog Aneksa dajući službenu najavu o tome u skladu sa odredbama Člana 81, stav 1.

Član 10.

Ako zakon zemlje potpisnice uslovljava prijem na dobrovoljno osiguranje ili neobavezno produženo osiguranje upotpunjenjem perioda osiguranja, institucija koja primenjuje ovaj zakon mora u tom smislu, u cilju sabiranja svih perioda, uzeti u obzir, do određene mere, periode osiguranja zaključene po zakonu neke druge zemlje potpisnice i, tamo gde je to primereno, periode prebivališta zaključene nakon šesnaeste godine po nedoprinosnom sistemu bilo koje druge zemlje potpisnice, kao da su to bili periodi osiguranja zaključeni po zakonu ove prve zemlje potpisnice.

Član 11.

- 1 Osim ako nije drugačije predviđeno u ovoj Konvenciji, invalidske penzije, starosne ili porodične

penzije, penzije u slučaju povrede na radu ili profesionalne bolesti, kao i naknade u slučaju smrti, koje se isplaćuju po zakonu jedne ili više zemalja potpisnica, nisu podložne smanjenju, promenama, obustavi, ukidanju ili gubitku, zbog činjenice da korisnik ima prebivalište na teritoriji druge zemlje članice od one u kojoj se nalazi institucija nadležna za isplatu.

- 2 Međutim, uprkos odredbama Člana 8, stavovi 1. i 2, invalidska, starosna ili porodična penzija navedena u Aneksu IV izračunava se u skladu sa odredbama tačke a. ili tačke b. stava 3 navedenog Člana 8, jer u slučajevima kada korisnik ima prebivalište na teritoriji neke druge zemlje potpisnice od one u kojoj se nalazi institucija nadležna za isplatu.
- 3 Odredbe stavova 1. i 2. ovog Člana ne odnose se na sledeće naknade, ukoliko su navedene u Aneksu VI:
  - a posebne nedoprinodne naknade dodeljene invalidima koji nisu sposobni da zarađuju za život;
  - b posebne nedoprinodne naknade dodeljene licima koja nemaju pravo na redovnu naknadu;
  - c naknade dodeljene na osnovu prelaznih rešenja;
  - d posebne naknade dodeljene kao pomoć ili u hitnim slučajevima.
- 4 Svaka zainteresovana zemlja potpisnica mora najaviti, u skladu sa odredbama Člana 81, stav 1, svaku izmenu ili dopunu koja će biti učinjena Aneksu VI. Ako ta izmena predstavlja rezultat usvajanja novog propisa, takva najava mora biti izrečena u roku od tri meseca od dana objavljivanja tog propisa ili, u slučaju da je propis objavljen pre datuma ratifikacije ove Konvencije, na dan ratifikacije.
- 5 Ako se po zakonu zemlje potpisnice vrši povraćaj doprinosa pod uslovom da dotično lice nije više obveznik po osnovu obaveznog osiguranja, taj uslov se ne smatra ispunjenim sve dok je to lice obveznik obaveznog osiguranja po zakonu bilo koje druge zemlje potpisnice.
- 6 Zemlje potpisnice određuju putem bilateralnih ili multilateralnih sporazuma uslove isplate naknade na koju se poziva stav 1. ovog Člana licima koja uživaju prava prema ovoj Konvenciji, a koja imaju prebivalište na teritoriji države koja nije zemlja potpisnica.

Član 12.

Pravila koja regulišu promene stope naknade propisane zakonom zemlje potpisnice primenjuju se na naknade iz osiguranja koje se isplaćuju po ovom zakonu u skladu sa odredbama ove Konvencije.

Član 13.

- 1 Izuzev invalidskih, starosnih, porodičnih penzija ili naknada za profesionalnu bolest, koje isplaćuju institucije dve ili više zemalja potpisnica u skladu sa odredbama Člana 29. ili Člana 47, tačka b, ova Konvencija ne dodeljuje niti zadržava pravo na više naknada iste prirode, niti na više naknada koje se odnose na jedan te isti period obaveznog osiguranja.
- 2 Odredbe zakona zemlje potpisnice u vezi sa smanjenjem, obustavom ili ukidanjem dobijanja naknade u slučaju kada postoji preklapanje sa drugim vrstama naknada ili drugim prihodom, ili zbog obavljanja profesionalne aktivnosti, primenjuju se takođe na korisnike naknada stečenih po zakonu neke druge zemlje potpisnice ili u slučajevima ostvarenog prihoda, ili budućeg zaposlenja, na teritoriji neke druge zemlje potpisnice. Ovo pravilo se, međutim, ne primenjuje na naknade iste prirode koje se isplaćuju za invalidnost, starost, porodicu ili profesionalnu bolest od strane institucija dve ili više zemalja potpisnica u skladu sa odredbama Člana 29. ili Člana 47, tačka b.

Naslov II – Odredbe koje određuju zakon koji će se primenjivati

Član 14.

Na lica obuhvaćena delokrugom ove Konvencije, zakon koji će se primenjivati određuje se u skladu sa sledećim odredbama:

- a zaposlena lica koja rade na teritoriji neke zemlje potpisnice podležu zakonu te zemlje, čak i ako im je prebivalište na teritoriji neke druge zemlje potpisnice ili ako preduzeće kod koga je lice zaposleno ima svoje sedište, ili njegov poslodavac ima prebivalište, na teritoriji neke druge zemlje potpisnice;
- b radnici koji obavljaju svoj posao na brodu ploveći pod zastavom neke zemlje potpisnice podležu zakonu te zemlje;
- c samozaposlena lica koja obavljaju posao na teritoriji neke zemlje potpisnice podležu zakonu te zemlje, čak i ako ime je prebivalište na teritoriji neke druge zemlje potpisnice;
- d državni službenici i lica u tom statusu podležu zakonu one zemlje potpisnice u čijoj su upravi zaposleni.

Član 15.

- 1 Pravilo navedeno u Članu 14, tačka a, primenjuje se zavisno od sledećih izuzetaka ili izmena:
  - a i zaposlena lica koja rade na teritoriji neke zemlje potpisnice za preduzeće koje predstavlja njihovog redovnog poslodavca, i koja su poslata od strane tog preduzeća da za njega rade na teritoriji neke druge zemlje potpisnice, ostaju podređena zakonu ove prve zemlje ako očekivano trajanje takvog posla ne prelazi dvanaest meseci i ako nisu poslani kao zamena umesto nekog drugog zaposlenog lica kome je istekao njegov period zaposlenja u inostranstvu;
  - ii ako se posao koji treba da bude obavljen produži zbog nepredviđenih okolnosti za period duži nego što je prvobitno planirano i prelazi dvanaest meseci, zakon ove prve zemlje ostaje primenjiv dok se posao ne završi, u zavisnosti od saglasnosti nadležnog organa vlasti ove druge zemlje ili organa kome je ovaj preneo nadležnost;
  - b i zaposlena lica koja rade u međunarodnom transportu na teritoriji dve ili više zemalja potpisnica kao putujuće osoblje u službi nekog preduzeća koje ima svoju centralu na teritoriji jedne zemlje potpisnice i koje, za tuđ ili svoj račun, prevozi putnike ili robu železnicom, drumom, vazduhom ili unutrašnjim vodenim putem, podležu zakonu ove druge zemlje;
  - ii međutim, ako su ta lica zaposlena u filijali ili stalnom predstavništvu koje navedeno preduzeće ima na teritoriji zemlje potpisnice koja nije ona na čijoj teritoriji to preduzeće ima svoju centralu, podležu zakonu one zemlje potpisnice na čijoj teritoriji se nalazi ta filijala ili stalno predstavništvo;
  - iii ako su lica zaposlena u potpunosti ili pretežno na teritoriji zemlje potpisnice u kojoj imaju prebivalište, podležu zakonu te zemlje, čak i ako preduzeće kod koga su zaposleni nema svoju centralu, filijalu ili stalno predstavništvo na toj teritoriji;
  - c i zaposlena lica koja ne rade u međunarodnom transportu, a koja redovno obavljaju svoj posao na teritoriji dve ili više zemalja potpisnica podležu zakonu one zemlje potpisnice na čijoj teritoriji imaju prebivalište, ako se njihov posao obavlja delom na

-
- toj teritoriji, ili ako su zaposleni u više preduzeća, ili kod više poslodavaca koji imaju svoju centralu ili prebivalište na teritoriji neke druge zemlje potpisnice;
- ii u drugim slučajevima, ova lica podležu zakonu zemlje potpisnice na čijoj teritoriji se nalazi centrala preduzeća kod koga su zaposleni ili prebivalište poslodavca kod koga su zaposleni;
  - d zaposlena lica koja rade na teritoriji jedne zemlje potpisnice u preduzeću koje ima svoju centralu na teritoriji druge zemlje potpisnice i proteže se duž obe strane zajedničke granice te dve zemlje potpisnice, podležu zakonu one zemlje potpisnice na čijoj teritoriji to preduzeće ima svoju centralu.
- 2 Pravilo navedeno u Članu 14. tačka b, primenjuje zavisno od sledećih izuzetaka:
- a zaposlena lica koja rade u preduzeću koje predstavlja njihovog redovnog poslodavca, na teritoriji jedne zemlje potpisnice ili na brodu ploveći pod zastavom jedne zemlje potpisnice, a koja su poslata od strane tog preduzeća da rade za njega ploveći na brodu pod zastavom neke druge zemlje potpisnice, ostaju podređena zakonu ove prve zemlje, zavisno od uslova postavljenih u stavu 1, tačka a, ovog Člana;
  - b radnici koji se redovno obavljaju svoj posao u teritorijalnim vodama ili u luci jedne zemlje potpisnice ploveći brodom pod zastavom neke druge zemlje potpisnice, ali koji nisu članovi posade broda, podležu zakonu ove prve zemlje; i
  - c zaposlena lica koja rade na brodu koji plovi pod zastavom jedne zemlje potpisnice i koja su plaćena za svoj rad od strane preduzeća koje ima svoju centralu, ili lica koji ima prebivalište, na teritoriji neke druge zemlje potpisnice, podležu zakonu ove druge zemlje, ako ta lica borave na njenoj teritoriji; preduzeće ili lice koje isplaćuje platu smatra se poslodavcem u cilju primene navedenog zakona.
- 3 Pravilo navedeno u Članu 14, tačka c, primenjuje zavisno od sledećih izuzetaka ili izmena:
- a samozaposlena lica koja imaju prebivalište na teritoriji jedne zemlje potpisnice i obavljaju posao na teritoriji neke druge zemlje potpisnice podležu zakonu ove prve zemlje:
    - i ako druga zemlja nema zakon koji bi se primenio na njih, ili
    - ii ako, po zakonu obe dotične zemlje, samozaposlena lica podležu tom zakonu isključivo zbog činjenice da im se prebivalište nalazi na teritoriji tih zemalja;
  - b samozaposlena lica koja redovno obavljaju posao na teritoriji dve ili više zemalja potpisnica podležu zakonu one zemlje potpisnice na čijoj teritoriji imaju prebivalište, ako rade delom na toj teritoriji ili ako su im, po tom zakonu, podređena isključivo zbog činjenice da im se prebivalište nalazi na teritoriji te zemlje;
  - c kada samozaposlena lica na koja se odnosi prethodni stav jedan deo svog posla ne obavljaju na teritoriji one zemlje potpisnice u kojoj imaju prebivalište, ili kada, po zakonu te zemlje, ne podležu tom zakonu isključivo zbog činjenice što imaju prebivalište u toj zemlji, ili kada ta zemlja nema zakon koji bi se na njih primenjivao, onda ta lica podležu zakonu na način kako su se saglasile dotične zemlje potpisnice ili njihovi nadležni organi vlasti.
- 4 Kada na osnovu prethodnog stava ovog člana, radnik podleže zakonu jedne zemlje potpisnice na čijoj teritoriji ne radi, taj zakon se primenjuje na njega kao da on radi na teritoriji te zemlje.

Član 16.

- 1 Odredbe Članova 14. i 15. ne primenjuju se na dobrovoljno osiguranje niti na neobavezno produženo osiguranje.
- 2 Kada primena zakona dve ili više zemalja potpisnica predviđa pripadnost sistemu obaveznog osiguranja i istovremeno dopušta članstvo u sistemu jednog ili više dobrovoljnih osiguranja ili neobaveznog produženog osiguranja, dotično lice podleže isključivo sistemu obaveznog osiguranja. Međutim, kod invalidskih, starosnih penzije i naknada u slučaju smrti, ova Konvencija ne utiče na odredbe zakona bilo koje zemlje potpisnice koja dopušta istovremenu vezu sistema dobrovoljnog osiguranja ili sistema neobaveznog produženog osiguranja sa sistemom obaveznog osiguranja.
- 3 Kada primena zakona dve ili više zemalja potpisnica predviđa postojanje mogućnosti članstva u dva ili više sistema dobrovoljnog osiguranja ili neobaveznog produženog osiguranja, dotično lice treba da bude pripada jedino sistemu dobrovoljnog osiguranja ili neobaveznog produženog osiguranja one zemlje potpisnice na čijoj teritoriji ima prebivalište ili, ako nema prebivalište na teritoriji jedne od tih zemalja potpisnica, sistemu one zemlje potpisnice za čiji se zakon odlučio.

Član 17.

- 1 Odredbe Člana 14, tačka a, primenjuju se na članove službenog osoblja diplomatskih predstavništava ili konzularnih službi, kao i na lica koja su privatno zaposlena u službama tih predstavništava ili konzulata.
- 2 Međutim, radnici na koje se odnosi prethodni stav, koji su državljani zemlje potpisnice koja im je matična zemlja, mogu se odlučiti za primenu zakona te zemlje. To pravo izbora može se iskoristiti samo jednom, u roku od tri meseca nakon stupanja na snagu ove Konvencije ili na dan kada dotično lice stupa u službu diplomatskog predstavništva ili konzularne službe, ili stupa u službu kao privatno zaposlen u takvom predstavništvu ili službi, što takođe može biti slučaj. Izbor stupa na snagu istovremeno sa početkom njegove primene.

Član 18.

- 1 Nadležni organi vlasti dve ili više zemalja potpisnica mogu, sporazumno, predvideti izuzetke od odredbi Članova 14. do 17. u interesu lica na koja se ti članovi odnose.
- 2 Primena odredbi iz prethodnog stava zavisice, u slučaju potrebe, od zahteva upućenog od strane dotičnih radnika i, tamo gde to mogućnosti dozvoljavaju, od strane njihovih poslodavaca. Osim toga takav zahtev treba da bude predmet odluke kojom nadležni organ vlasti zemlje potpisnice čiji se zakon primenjuje potvrđuje da navedeni radnici nisu više u nadležnosti gore pomenutog zakona i da od tada podležu zakonu neke druge zemlje potpisnice.

Naslov III – Posebne odredbe kojima se regulišu različite kategorije naknada iz osiguranja

Poglavlje 1. – Bolest i materinstvo

Član 19.

- 1 Kada zakon zemlje potpisnice uslovno omogućava sticanje, održavanje ili povraćaj prava na naknadu nakon isticanja perioda osiguranja, nadležna institucija te zemlje, radi toga, u cilju sabiranja svih perioda, uzima u obzir, koliko to mogućnosti dozvoljavaju, periode osiguranja koji su zaključeni po zakonu bilo koje druge zemlje potpisnice i, tamo gde to mogućnosti dozvoljavaju, svih utvrđenih perioda prebivališta nakon šesnaeste godine po nedoprinosnim sistemima bilo koje druge zemlje potpisnice, kao da su to periodi osiguranja utvrđeni po zakonu ove prve zemlje.
- 2 Kada zakon zemlje potpisnice omogućava pristup obaveznom osiguranju po isteku perioda

osiguranja, periodi osiguranja utvrđeni po zakonu bilo koje druge zemlje potpisnice, i, tamo gde je to moguće, periodi osiguranja utvrđeni nakon šesnaeste godine po nedoprinosnim sistemima bilo koje druge zemlje potpisnice moraju, radi toga, u cilju sabiranja svih perioda, da budu uzeti u obzir, u meri koliko to mogućnosti dozvoljavaju, kao da su to periodi osiguranja koji su utvrđeni po zakonu ove prve zemlje.

Član 20.

- 1 Lica koja imaju prebivalište na teritoriji jedne zemlje potpisnice koja nije nadležna država i koja zadovoljavaju uslove za sticanje prava propisanog po zakonu neke druge države, u vezi sa odredbama Člana 19, tamo gde je to primereno, primaju na teritoriji zemlje potpisnice na čijoj teritoriji imaju prebivalište:
  - a naknadu u davanjima, koju obezbeđuje institucija mesta prebivališta o trošku nadležne institucije u skladu sa odredbama zakona koje primenjuje ova druga institucija, kao da su ta lica pod njenom nadležnošću;
  - b naknadu u gotovom novcu isplaćuje nadležna institucija, u skladu sa odredbama pozitivnog zakona, kao da ta lica imaju prebivalište na teritoriji nadležne države. Međutim, sporazumom između nadležne institucije i institucije mesta prebivališta, naknada u gotovom novcu može takođe da bude isplaćena preko ove druge institucije, u ime nadležne institucije.
- 2 Odredbe prethodnog stava se primenjuju, *mutatis mutandis*, za naknade u davanjima članovima porodice koji imaju prebivalište na teritoriji zemlje potpisnice koja nije nadležna država.
- 3 Naknada takođe može biti isplaćena radnicima u pograničnoj zoni od strane nadležne institucije na teritoriji nadležne države, u skladu sa odredbama zakona te države, kao da ovi imaju prebivalište na njenoj teritoriji. Međutim, članovi njihovih porodica imaju pravo na naknadu u davanjima pod istim uslovima samo ako postoji sporazum u tom smislu između nadležnih organa vlasti dotičnih zemalja potpisnica, ili kada nemaju to pravo, samo u hitnim slučajevima i to ako postoji prethodno odobrenje od strane nadležne institucije.
- 4 Lica na koja se primenjuje ovaj Član, koja nisu radnici u pograničnoj zoni niti članovi njihovih porodica, a koja imaju boravište na teritoriji nadležne države, imaju pravo na naknadu u skladu sa odredbama zakona te države, kao da imaju prebivalište na njenoj teritoriji, čak i ako su već primali naknadu za isti slučaj bolesti ili materinstva pre nego što su stekli svoje boravište.
- 5 Lica na koja se primenjuje ovaj Član koja su prebacila svoje prebivalište na teritoriju nadležne države imaju pravo na naknadu u skladu sa odredbama zakona te države, čak i ako su već primala naknadu za isti slučaj bolesti ili materinstva pre nego što su prebacila svoje prebivalište.

Član 21.

- 1 Lica koja zadovoljavaju uslove za sticanje prava na naknadu po zakonu nadležne države, u vezi sa odredbama Člana 19, tamo gde je to primereno, i:
  - a po čijim uslovima se neposredno zahteva direktna odredba o naknadama za vreme boravišta na teritoriji zemlje potpisnice koja nije nadležna država, ili
  - b kojima je, sticanjem prava na naknadu koju isplaćuje nadležna institucija, odobreno od strane te institucije da se vrate na teritoriju zemlje potpisnice koja nije nadležna država u kojoj imaju prebivalište ili da prijave svoje prebivalište na teritoriji zemlje potpisnice koja nije nadležna država, ili
  - c kojima je odobreno od strane nadležne institucije da odu na teritoriju zemlje potpisnice koja nije nadležna država kako bi bili podvrgnuti tretmanu koji zahteva njihovo stanje,

primaju:

- i naknadu u davanjima, koju o trošku nadležne institucije obezbeđuje institucija mesta prebivališta ili boravišta u skladu sa odredbama zakona koji primenjuje ova druga institucija, kao da su ova lica pod njenom nadležnošću, za vremenski rok koji ne prelazi period propisan zakonom nadležne države;
  - ii naknadu u gotovom novcu, koju isplaćuje nadležna institucija u skladu sa odredbama zakona koji se primenjuje, kao da su ta lica na teritoriji nadležne države. Međutim, sporazumom između nadležne institucije i institucije mesta prebivališta ili boravišta, naknada u gotovom novcu može biti isplaćivana preko ove druge institucije, u ime nadležne institucije.
- 2 a Odbijanje davanja odobrenja koje se navodi u tački b. prethodnog stava može uslediti samo u slučaju ako preseljenje može oštetiti zdravlje ili tok lečenja dotičnog lica;
  - b Odbijanje davanja odobrenja koje se navodi u tački c. prethodnog stava neće uslediti kada neophodne usluge ne mogu biti pružene na teritoriji zemlje potpisnice na kojoj dotično lice ima prebivalište.
- 3 Odredbe prethodnog stava primenjuju se, *mutatis mutandis*, na članove porodice za naknadu u davanjima.

Član 22.

- 1 Kada zakon zemlje potpisnice sadrži odredbu o naknadi u davanjima članovima porodice uslovljavajući da i oni lično moraju da budu osigurani, odredbe Članova 20. i 21. primenjuju se na članove porodice onog lica koje podleže tom zakonu samo ako ovi lično potpadaju pod nadležnost iste institucije navedene zemlje kao i to lice, ili neke druge institucije navedene zemlje koja obezbeđuje odgovarajuću naknadu.
- 2 Kada zakon zemlje potpisnice predviđa da se izračunavanje naknade u gotovom novcu zasniva na prosečnoj zaradi, nadležna institucija te zemlje određuje prosečnu zaradu isključivo na osnovu zarade evidentirane za vreme perioda zaključenog po navedenom zakonu.
- 3 Kada zakon zemlje potpisnice predviđa da se izračunavanje naknade u gotovom novcu zasniva na fiksnoj zaradi, nadležna institucija te zemlje uzima u obzir isključivo takvu fiksnu zaradu, ili, tamo gde je to primereno, prosečnu fiksnu zaradu koja odgovara periodima zaključenim po navedenom zakonu.
- 4 Kada zakon zemlje potpisnice predviđa da se iznos naknade u gotovom novcu usklađuje sa brojem članova porodice, nadležna institucija te zemlje takođe uzima u obzir i broj članova porodice koji imaju prebivalište na teritoriji neke druge zemlje potpisnice, kao da imaju prebivalište na teritoriji ove prve zemlje.

Član 23.

Nezaposlena lica koja zadovoljavaju uslove za sticanje prava na naknadu u davanjima po zakonu zemlje potpisnice koja je nadležna za ostvarivanje naknade za vreme nezaposlenosti, u smislu odredbi Člana 19, tamo gde je to primereno, imaju pravo, zajedno sa članovima svoje porodice, na naknadu u davanjima ako imaju prebivalište na teritoriji neke druge zemlje potpisnice. Takvu naknadu u davanjima obezbeđuje institucija mesta prebivališta u skladu sa odredbama zakona koji ta institucija primenjuje, kao da dotična lica imaju pravo na naknadu na osnovu tog zakona, ali troškove snosi nadležna institucija prvo-spomenute zemlje.

Član 24.

- 1 Kada lice koje prima penziju po zakonu dve ili više zemalja potpisnica ima pravo na naknadu u davanjima po zakonu zemlje potpisnice na čijoj teritoriji ima prebivalište, u smislu odredbi Člana 19, tamo gde je to primereno, s tim da tu naknadu za njega i članove njegove porodice obezbeđuje institucija mesta prebivališta o vlastitom trošku, kao da on ostvaruje penziju samo po zakonu ove druge zemlje.
- 2 Kada lice koje prima penziju po zakonu jedne zemlje potpisnice, ili penzije po zakonu dve ili više zemalja potpisnica, nema pravo na naknadu u davanjima po zakonu zemlje potpisnice na čijoj teritoriji ima prebivalište, on ipak ima pravo na takvu naknadu za sebe, i za članove svoje porodice, ako ima pravo na tu naknadu po zakonu bivše zemlje prebivališta, ili jedne od bivših zemalja, s obzirom na odredbe Člana 19, tamo gde je to primereno, ili bi imao pravo na naknadu da ima prebivalište na teritoriji jedne od tih zemalja. Naknadu u davanjima takođe osigurava institucija mesta prebivališta, u skladu sa odredbama pozitivnog zakona, kao da penzioner ima pravo na navedenu naknadu po tom zakonu, ali troškove snosi institucija po pravilima navedenim u sledećem stavu.
- 3 U slučajevima na koje se odnosi prethodni stav, institucija koja snosi troškove naknade u davanjima određuje se na osnovu sledećih pravila:
  - a ako penzioner ima pravo na gore pomenutu naknadu po zakonu samo jedne zemlje potpisnice, troškove snosi nadležna institucija te zemlje;
  - b ako penzioner ima pravo na gore pomenutu naknadu po zakonu dve ili više zemalja potpisnica, troškove snosi nadležna institucija zemlje potpisnice po čijem zakonu je penzioner zaključio najduži period osiguranja ili prebivališta; ako je na osnovu ovog pravila dve ili više institucija odgovorno da snosi troškove naknade, te troškove će snositi institucija zemlje potpisnice čijem zakonu je penzioner bio poslednje podređen.
- 4 Kada članovi porodice lica koje prima penziju po zakonu jedne zemlje potpisnice, ili penzije po zakonu dve ili više zemalja potpisnica, imaju prebivalište na teritoriji zemlje potpisnice koja nije zemlja u kojoj sam penzioner ima prebivalište, oni primaju naknadu u davanjima kao da penzioner ima prebivalište na istoj teritoriji, ako ima pravo na takvu naknadu po zakonu zemlje potpisnice. Naknadu u davanjima obezbeđuje institucija mesta prebivališta članova porodice po odredbama pozitivnog zakona, kao da oni imaju pravo na takvu naknadu, ali njihove troškove snosi institucija mesta prebivališta penzionera.
- 5 Članovi porodice na koje se odnosi prethodni stav koji prebace svoje prebivalište na teritoriju zemlje potpisnice u kojoj taj penzioner ima prebivalište, imaju pravo na naknadu po odredbama zakona te zemlje čak i ako su već primali naknadu za isti slučaj bolesti ili materinstva pre nego što su prebacili prebivalište.
- 4 Lice koje prima penziju po zakonu jedne zemlje potpisnice, ili penzije po zakonu dve ili više zemalja potpisnica, i koje ima pravo na naknadu u davanjima po zakonu jedne od tih zemalja, ima pravo, zajedno sa članovima svoje porodice, na takvu naknadu:
  - a za vreme boravka na teritoriji jedne zemlje potpisnice koja nije zemlja u kojoj imaju prebivalište, ako njihovo stanje zahteva neposredno ostvarivanje naknade; ili
  - b ako im je odobreno od strane institucije mesta prebivališta da odu na teritoriju zemlje potpisnice koja nije zemlja u kojoj imaju prebivalište kako bi bili podvrgnuti tretmanu koji zahteva njihovo stanje.
- 7 U slučajevima na koje se odnosi prethodni stav, naknadu u davanjima obezbeđuje institucija mesta boravišta u skladu sa odredbama pozitivnog zakona, kao da dotična lica imaju pravo na takvu naknadu po tom zakonu, ali troškove snosi institucija mesta prebivališta penzionera.
- 8 Kada zakon neke zemlje potpisnice predviđa da se doprinosi odbijaju od penzije koja se

isplaćuje, u cilju sticanja prava na naknadu u davanjima, institucija zemlje koja isplaćuje penziju ima ovlaštenje da odbije te doprinose ako troškove naknade u davanjima snosi institucija te zemlje na osnovu ovog Člana.

Član 25.

- 1 Kada pozitivni zakon institucije mesta prebivališta ili boravišta predviđa dva ili više sistema osiguranja za slučaj bolesti i materinskog osiguranja, pravila koja će se primenjivati za osiguranje naknade u davanjima, u slučajevima koje pokriva Član 20, stavovi 1. i 2, Član 21, stavovi 1. i 3, Član 23, i Član 24, stavovi 2, 4 i 6, su ona pravila predviđena opštim sistemom ili, u nedostatku istih, sistemom koji se odnosi na industrijske radnike.
- 2 Kada se po zakonu neke zemlje potpisnice naknada dodeljuje u zavisnosti od porekla bolesti, taj uslov se ne primenjuje na lica obuhvaćena ovom Konvencijom, bez obzira na teritoriju zemlje potpisnice na kojoj imaju prebivalište.
- 3 Kada se po zakonu neke zemlje potpisnice utvrdi maksimalni period za dodelu naknade, institucija koja primenjuje taj zakon može, tamo gde je to primereno, uzeti u obzir bilo koji period u kome je naknadu već obezbeđivala institucija neke druge zemlje potpisnice za isti slučaj bolesti ili materinstva.

Član 26.

- 1 Primena odredbi Članova 20, 21, 23. i 24. između dve ili više zemalja potpisnica zavisi od zaključivanja bilateralnih ili multilateralnih sporazuma između tih zemalja, koji mogu sadržavati odgovarajuće posebne odredbe.
- 2 Sporazum na koji se odnosi prethodni stav posebno precizira:
  - a kategorije lica na koje se primenjuju odredbe Članova 20, 21, 23. i 24.;
  - b period u kome naknadu u davanjima može obezbeđivati institucija jedne zemlje potpisnice, a troškove snosi institucija neke druge zemlje potpisnice;
  - c posebne uslove predviđene za davanje proteznih pomagala, značajnije pomoći i druge značajnije naknade u davanjima;
  - d pravila koja sprečavaju preklapanje naknada iste vrste;
  - e mehanizme za povraćaj naknade koju obezbeđuje institucija jedne zemlje potpisnice, kada troškove snosi institucija neke druge zemlje potpisnice.
- 3 Dve ili više zemalja potpisnica mogu se saglasiti da neće biti povraćaja naknade između institucija u njihovoj nadležnosti.

Poglavlje 2 – Invalidska, starosna i porodična penzija

Deo 1 – Opšte odredbe

Član 27.

Kada neko lice sukcesivno ili alternativno podleže zakonima dve ili više zemalja potpisnica, gore pomenuto lice ili njegovi naslednici imaju pravo na naknadu u skladu sa odredbama ovog poglavlja, čak i ako bi ta lica imala pravo da potražuju naknadu po zakonu jedne ili više zemalja potpisnica bez primenjivanja ove odredbe.

Član 28.

- 1 Kada zakon zemlje potpisnice omogućava sticanje, održavanje ili povraćaj prava na naknadu uslovno nakon isticanja perioda osiguranja, institucija koja primenjuje taj zakon mora, radi toga, u cilju sabiranja svih perioda, uzeti u obzir, do određene mere, periode osiguranja koji su zaključeni po zakonu bilo koje druge zemlje potpisnice i, tamo gde je to primereno, sve periode prebivališta zaključene nakon šesnaeste godine po nedoprinosnim sistemima bilo koje druge zemlje potpisnice, kao da su to periodi osiguranja zaključeni po zakonu ove prve zemlje.
- 2 Kada zakon zemlje potpisnice omogućava sticanje, održavanje ili povraćaj prava na naknadu, uslovno nakon isticanja perioda prebivališta, institucija koja primenjuje taj zakon mora, radi toga, u cilju sabiranja svih perioda, uzeti u obzir, do određene mere, periode osiguranja koji su zaključeni po zakonu bilo koje druge zemlje potpisnice i, tamo gde je to primereno, sve periode prebivališta završene nakon šesnaeste godine po nedoprinosnim sistemima bilo koje druge zemlje potpisnice, kao da su to periodi osiguranja zaključeni po zakonu ove prve zemlje.
- 3 Kada, po zakonu jedne zemlje potpisnice, neko lice istovremeno pripada i doprinosnom i nedoprinosnom sistemu po istom osnovu, institucija bilo koje druge zainteresovane zemlje potpisnice uzima u obzir, pri primeni stavova 1. ili 2. ovog člana, najduži period osiguranja ili prebivališta koji je zaključen po zakonu ove prve zemlje.
- 4 Kada zakon neke zemlje potpisnice predviđa ostvarivanje određene naknade uslovljavajući je protekom perioda osiguranja za zanimanje pokriveno posebnim sistemom, ili za tačno određeno zanimanje ili zaposlenje, za dodelu takve naknade u obzir se uzimaju samo oni periodi zaključeni po odgovarajućem sistemu, ili, ako to nije moguće, za isto zanimanje ili, gde je to primereno, za isti posao, po zakonu neke druge zemlje potpisnice. Ako, uprkos periodima zaključenim na ovaj način, dotično lice ne zadovoljava uslove za sticanje prava na spomenutu naknadu, navedeni periodi se uzimaju se u obzir za dodelu naknada po opštem sistemu, ili ako to nije moguće, prema sistemu koji se primenjuje na lica koja rade za dnevnicu ili zaposlene koji primaju platu, u zavisnosti od konkretnog slučaja.
- 5 Kada zakon neke zemlje potpisnice, po kome se ne stiče pravo na naknadu ili iznos zavisi od bilo kog posebnog perioda osiguranja ili zaposlenja, određuje takvu naknadu uslovljavajući da dotično lice, ili slučaju porodične penzije, pokojnik, podleže tom zakonu u vreme kada je nepredviđena situacija nastala, taj uslov se smatra ispunjenim, ako je dotično lice ili pokojnik, kao što to može biti slučaj, u to vreme bio podređen zakonu neke druge zemlje potpisnice.
- 6 Kada zakon neke zemlje potpisnice predviđa da se period isplate penzije može uzeti u obzir prilikom sticanja, održavanja ili ponovnog sticanja prava na naknadu, nadležna institucija te zemlje u tom smislu uzima u obzir bilo koji period u kome je lice bilo isplaćivano po zakonu bilo koje druge zemlje potpisnice.

Član 29.

- 1 Institucija svake zemlje potpisnice čijem je zakonu dotično lice bilo podređeno utvrđuje, u skladu sa pozitivnim zakonom, da li takvo lice zadovoljava uslove za sticanje prava na naknadu uzimajući u obzir, tamo gde je to primereno, odredbe Člana 28.
- 2 Ako dotično lice zadovoljava ove uslove, gore pomenuta institucija izračunava teoretski iznos naknade koju to lice može potraživati ako su svi periodi osiguranja i prebivališta zaključeni po zakonu dotične zemlje potpisnice, i uzeti u obzir prilikom utvrđivanja za sticanje prava, u skladu sa odredbama Člana 28, izričito zaključeni po pozitivnom zakonu te institucije.
- 3 Međutim,
  - a u slučaju naknade čiji iznos ne zavisi od dužine zaključenog perioda, taj iznos se uzima kao teoretski iznos na koji se odnosi prethodni stav;

-
- b u slučaju naknade opisane u Aneksu IV, teoretski iznos na koji se odnosi prethodni stav može da bude izračunat na osnovu pune naknade sve do iznosa koji ne prelazi punu naknadu:
- i u slučaju invalidnosti ili smrti, srazmerno odnosu ukupnih perioda zaključenog osiguranja i prebivališta, pre nego što je nastala nepredviđena situacija, od strane dotičnog lica ili pokojnika po zakonu svih zainteresovanih zemalja potpisnica, u skladu sa odredbama Člana 28, do dve trećine broja godina koje razdvajaju datum kada je dotično lice ili pokojnik navršilo šesnaest godina i datuma utvrđivanja njegove dalje nesposobnosti da radi usled invalidnosti ili smrti, kao što to može biti slučaj, izostavljajući sve naknadne godine nakon godina potrebnih za odlazak u penziju;
- ii u slučaju starosne penzije, srazmerno odnosu ukupnih perioda zaključenog osiguranja i prebivališta od strane dotičnog lica po zakonu svih zainteresovanih zemalja potpisnica, u skladu sa odredbama Člana 28, do trideset godina, izostavljajući sve naknadne godine nakon godina potrebnih za odlazak u penziju.
- 4 Gore pomenuta institucija tada izračunava stvarni iznos naknade koju isplaćuje dotičnom licu na osnovu teoretskog iznosa izračunatog u skladu sa odredbama stava 2. ili stava 3. ovog Člana, ako je primereno, srazmerno odnosu perioda zaključenog osiguranja ili prebivališta pre nego što je nastala nepredviđena situacija po pozitivnom zakonu, prema ukupnom periodu osiguranja ili prebivališta zaključenom pre nego što je nastala nepredviđena situacija po zakonu svih zainteresovanih zemalja potpisnica.
- 5 Kada zakon zemlje potpisnice predviđa da je iznos naknade ili njen određeni deo srazmeran periodima zaključenog osiguranja ili prebivališta, nadležna institucija te zemlje može izračunati te naknade ili njene određene delove direktno, jedino na osnovu perioda zaključenih po pozitivnom zakonu, bez obzira na odredbe stava 2. do 4. ovog Člana.

Član 30.

- 1 Za izračunavanje teoretskog iznosa na koji se odnosi Član 29, stav 2:
- a kada zakon neke zemlje potpisnice predviđa da se naknada izračunava na osnovu prosečne zarade, prosečnog doprinosa, prosečnog povećanja zarade, ili na osnovu proporcija bruto zarade podnosioca zahteva za vreme perioda osiguranja do prosečne bruto zarade svih osiguranih lica koja nisu pripravnici, takve prosečni iznosi ili proporcije se određuju od strane nadležne institucije te zemlje jedino na osnovu perioda zaključenih po zakonu gore pomenute zemlje ili preko bruto zarade koju je dotično lice primalo samo za vreme tih perioda;
- b kada zakon zemlje potpisnice predviđa da se naknada izračunava na osnovu iznosa zarade, doprinosa ili povećanja zarade, ti doprinosi ili povećanja koje uzima u obzir nadležna institucija te zemlje za periode zaključene po zakonu drugih zemalja potpisnica biće određeni na osnovu prosečnih zarada, doprinosa ili povećanja evidentiranih za periode zaključene po zakonu ove prve zemlje;
- c kada zakon zemlje potpisnice predviđa da se naknada izračunava na osnovu fiksnih zarada ili fiksnog iznosa, ta zarada ili iznos koji uzima u obzir nadležna institucija te zemlje za periode zaključene po zakonu drugih zemalja potpisnica treba da bude jednaka fiksnj zaradi ili fiksnom iznosu ili, tamo gde je to primereno, prosečnoj fiksnj zaradi ili fiksnom iznosu, koji odgovara periodima zaključenim po zakonu ove prve zemlje;
- d kada zakon zemlje potpisnice predviđa da se naknada izračunava, za određene periode, na osnovu zarade, a za druge periode na osnovu fiksne zarade ili fiksnog iznosa, nadležna

---

institucija te zemlje uzima u obzir, za periode zaključene po zakonu drugih zemalja potpisnica, zarade ili iznose utvrđene u skladu sa odredbama tačke b. ili tačke c. ovog stava, kako je to primereno; kada se za sve periode zaključene po zakonu ove prve zemlje naknade izračunavaju na osnovu fiksne zarade ili fiksnog iznosa, zarada koju uzima u obzir nadležna institucija te zemlje, za periode zaključene po zakonu drugih zemalja potpisnica, mora da bude jednaka imaginarnoj zaradi koja odgovara gore pomenutoj fiksnoj zaradi ili fiksnom iznosu.

- 2 Kada zakon zemlje potpisnice uključuje pravila koja predviđaju revalorizaciju faktora uzetih u obzir za izračunavanje naknada, ova pravila se primenjuju, tamo gde je to primereno, na faktore koje uzima u obzir nadležna institucija te zemlje, u skladu sa odredbama prethodnog stava, za periode zaključene po zakonu drugih zemalja potpisnica.
- 3 Kada zakon zemlje potpisnice predviđa da iznos naknade varira u zavisnosti od broja članova porodice, nadležna institucija te zemlje takođe uzima u obzir broj članova porodice koji imaju prebivalište na teritoriji druge zemlje potpisnice, kao da imaju prebivalište na teritoriji ove prve zemlje.

Član 31.

- 1 Bez obzira na odredbe Člana 29, tamo gde je ukupno vreme trajanja perioda osiguranja ili prebivališta zaključeno po zakonu neke zemlje potpisnice manje od godinu dana i gde, uzimajući u obzir samo ove periode, ne postoji pravo na naknadu po tom zakonu, institucija dotične zemlje nema obavezu da dodeli naknadu za gore pomenute periode.
- 2 Periodi na koje se odnosi prethodni stav uzimaju se u obzir od strane institucije svake od drugih dotičnih zemalja potpisnica u cilju primene Člana 29, izuzev stava 4. tog Člana.
- 3 Međutim, kada bi primena odredbi stava 1. ovog Člana imala za posledicu oslobađanje svih institucija nadležnih za dodelu naknada, naknade se dodeljuju izričito po zakonu zadnje zemlje potpisnice čije uslove je ispunilo dotično lice, u smislu odredbi Člana 28, kao da su svi periodi na koje se odnosi stav 1. ovog Člana bili zaključeni po zakonu te zemlje.

Član 32.

- 1 Bez obzira na odredbe Člana 29, kada zbir svih perioda osiguranja ili prebivališta zaključenih po zakonu neke zemlje potpisnice iznosi najmanje godinu dana, ali manje od pet godina, institucija te zemlje nije obavezna da dodeli starosnu penziju za gore pomenute periode.
- 2 Periodi na koje se odnosi prethodni stav uzimaju se u obzir, u cilju primene Člana 29, od strane institucije zemlje potpisnice po čijem je zakonu dotično lice zaključilo najduži period osiguranja ili prebivališta, kao da su periodi o kojima se radi bili zaključeni po zakonu te zemlje. Tamo gde je, prema ovom pravilu, gore pomenute periode moguće uzeti u obzir od strane više od jedne institucije, biće uzeti u obzir samo od institucije one zemlje potpisnice čijem je zakonu dotično lice poslednje bilo podređeno.
- 3 Institucija na koju se odnosi stav 1. ovog Člana prenosi na instituciju navedenu u stavu 2, u poslednjem prebivalištu, paušalnu svotu jednaku do desetogodišnjeg iznosa polovine naknade koju je isplatila zadnje pomenuta institucija, u skladu sa odredbama Člana 29, za periode zaključene po zakonu koji primenjuje ova prva institucija. Nadležni organi vlasti zemalja potpisnica na koje se to odnosi mogu se saglasiti oko različitih mehanizama za podmirivanje svojih obaveza za ove periode.
- 4 Međutim, tamo gde bi primena odredbi stava 1. ovog Člana imala za posledicu oslobađanje svih nadležnih institucija od obaveze dodele naknade, naknade se dodeljuju u skladu sa

---

odredbama Člana 29.

- 5 Kada bi kombinovana primena odredbi stava 1. Člana 31, i stava 1. ovog Člana imala za posledicu oslobađanje svih nadležnih institucija od obaveza dodele naknade, naknade će se dodeljivati u skladu sa odredbama Člana 29, bez negativnih posledica na odredbe Člana 31, stav 1. i 2.
- 6 Primena odredbi prethodnih stavova ovog Člana između dve ili više zemalja potpisnica zavisna je od uslova bilateralnih ili multilateralnih sporazuma između tih zemalja i ograničena na slučajeve u kojima lica na koja se to odnosi podležu izričito zakonu tih zemalja.

Član 33.

- 1 Ako dotično lice, na određeni datum, ne zadovoljava uslove koje propisuju zakoni svih zemalja potpisnica na koje se to odnosi, u vezi sa postojanjem odredbi Člana 28, ali zadovoljava uslove propisane zakonom samo jedne ili više tih zemalja, primenjuju se sledeće odredbe:
  - a iznos naknade koja se isplaćuje izračunava, u skladu sa odredbama stava 2.do 4. ili stava 5. Člana 29, gde je to primereno, svaka nadležna institucija koja primenjuje zakon čiji su uslovi ispunjeni;
  - b međutim,
    - i ako dotično lice zadovoljava uslove najmanje dva zakona, bez potrebe da obuhvati periode osiguranja ili prebivališta zaključene po zakonima čiji uslovi nisu ispunjeni, takvi periodi se ne uzimaju u obzir u cilju primene odredbi Člana 29, stavovi 2. do 4;
    - ii ako dotično lice zadovoljava uslove samo jednog zakona, bez potrebe da se pozove na odredbe Člana 28, iznos naknade koja se isplaćuje izračunava se izričito u skladu sa odredbama zakona čiji su uslovi ispunjeni, uzimajući u obzir periode zaključene samo po tom zakonu.
- 2 Naknade dodeljene po jednom ili više dotičnih zakona u slučaju koji obuhvata prethodni stav ponovno se izračunavaju po službenoj dužnosti, u skladu sa odredbama stavova 2. do 4. ili stava 5. Člana 29, tamo gde je to primereno, na način i u vreme kada budu zadovoljeni uslovi propisani drugim zakonom ili zakonima kojih se to tiče, u vezi sa odredbama Člana 28, tamo gde je to primereno.
- 3 Naknade dodeljene po zakonu dve ili više zemalja potpisnica se ponovo izračunavaju, u skladu sa odredbama stava 1. ovog Člana, na zahtev korisnika osiguranja, kada uslove koje propisuje jedan ili više dotičnih zakona to lice više ne ispunjava.

Član 34.

- 1 Kada je iznos naknade za lice koje ima pravo da podnese zahtev za nju po zakonu neke zemlje potpisnice, zanemarujući odredbe Članova 28. do 33, veći nego ukupna naknada koja se isplaćuje u skladu sa ovim odredbama, nadležna institucija te zemlje plaća iznos jednak razlici između ova dva iznosa, i snosi ukupan trošak za nju.
- 2 Kada primena odredbi prethodnog stava ima za posledicu sticanje prava dotičnog lica na dodatke od institucija dve ili više zemalja potpisnica, on dobija samo onaj koji ima veći iznos, a troškovi se raspodeljuju između nadležnih institucija zainteresovanih zemalja potpisnica na koje se odnosi na osnovu odnosa između iznosa dodatka koji svaka od njih mora da plati, i iznosa kombinovanog dodatka koji sve gore pomenute institucije moraju da plate.

-
- 3 Dodatak na koji se odnose prethodni stavovi ovog Člana se smatra za sastavni deo naknade koju obezbeđuje institucija odgovorna za isplatu. Iznos naknade se određuje konačno, izuzev kada je neophodno primeniti odredbe stava 2. ili stava 3. Člana 33.

Deo 2 – Posebne odredbe u vezi sa invaliditetom

Član 35.

- 1 U slučaju pogoršanja invaliditeta za koji neko lice prima naknadu po zakonu samo jedne zemlje potpisnice, primenjuju se sledeće odredbe:
- a ako dotično lice, s obzirom da je počelo da prima naknadu, ne podleže zakonu bilo koje druge zemlje potpisnice, nadležna institucija ove prve zemlje ima obavezu da utvrdi naknadu, uzimajući u obzir pogoršanje, u skladu sa odredbama zakona koji ta institucija primenjuje;
  - b ako dotično lice, s obzirom da je počelo da prima naknadu, podleže zakonu jedne ili više drugih zemalja potpisnica, naknada se utvrđuje, uzimajući u obzir pogoršanje, u skladu sa odredbama Članova 28. do 34;
  - c u slučaju na koji se odnosi prethodna tačka, datum kada je utvrđeno pogoršanje se smatra datumom kada nastaje nepredviđena situacija;
  - d kada u slučaju na koji se odnosi tačka b. ovog stava dotično lice nema pravo na naknadu od institucije neke druge zemlje potpisnice, nadležna institucija ove prve zemlje potpisnice ima obavezu da utvrdi naknadu, uzimajući u obzir pogoršanje, u skladu sa odredbama zakona koji ta institucija primenjuje.
- 2 U slučaju pogoršanja invalidnosti za koju neko lice prima naknadu po zakonu dve ili više zemalja potpisnica, naknada se utvrđuje, uzimajući u obzir pogoršanje, u skladu sa odredbama Članova 28. do 34. Odredbe tačke c. prethodnog stava se primenjuju, *mutatis mutandis*.

Član 36.

- 1 Kada, nakon obustave bude nastavljena isplata naknade, to radi institucija ili institucije odgovorne za isplatu naknade u vreme obustave, bez negativnih posledica na odredbe Člana 37.
- 2 Kada, nakon ukidanja naknade, zdravstveno stanje dotičnog lica opravdava dodelu budućih naknada, takve naknade se dodeljuju u skladu sa odredbama Članova 28. do 34.

Član 37.

- 1 Invalidska penzija, tako gde to mogućnosti dozvoljavaju, prelazi u starosnu penziju, po uslovima koje propisuje zakon ili zakoni po kojima se dodeljuju i u skladu sa odredbama Članova 28. do 34.
- 2 Kada, u slučaju na koji se odnosi Član 33, primalac invalidske penzije koja se isplaćuje po zakonu jedne ili više zemalja potpisnica stekne pravo na starosnu penziju, bilo koja institucija nadležna za isplatu invalidske penzije nastavlja da isplaćuje primaocu penziju na koju ovaj ima pravo po zakonu koji ta institucija primenjuje do onog trenutka kada se odredbe prethodnog stava ne počnu da se primenjuju na tu instituciju.

Poglavlje 3. – Povrede na radu i profesionalne bolesti**Član 38.**

- 1 Radnici koji su pretrpeli povredu na radu ili stekli profesionalnu bolest, koji imaju prebivalište na teritoriji zemlje potpisnice koja nije njihova nadležna država, imaju pravo da na teritoriji zemlje potpisnice na čijoj teritoriji imaju prebivalište primaju:
  - a naknadu u davanjima, koju o trošku nadležne institucije obezbeđuje institucija mesta prebivališta u skladu sa odredbama zakona koji primenjuje ova druga institucija, kao da ti radnici njoj pripadaju;
  - b naknadu u gotovom novcu, koju isplaćuje nadležna institucija u skladu sa odredbama pozitivnog zakona, kao da ti radnici imaju prebivalište na teritoriji nadležne države. Međutim, sporazumom između nadležne institucije i institucije mesta prebivališta, naknada u gotovom novcu može takođe da bude isplaćena preko ove druge institucije, u ime nadležne institucije.
- 2 Naknada takođe može da bude isplaćena radnicima u pograničnoj zoni od strane nadležne institucije na teritoriji nadležne države, u skladu sa odredbama zakona te države, kao da oni imaju prebivalište na njenoj teritoriji.
- 3 Radnici na koje se primenjuje ovaj Član, a koji nisu radnici u pograničnoj zoni, i koji imaju boravište na teritoriji nadležne države, imaju pravo na naknadu u skladu sa odredbama zakona te države, kao da imaju prebivalište na njenoj teritoriji, čak i ako su već primali naknadu pre nego što su prebacili svoje boravište.
- 4 Radnici na koje se primenjuje ovaj Član, a koji prebace svoje prebivalište na teritoriju nadležne države imaju pravo na naknadu u skladu sa odredbama zakona te države, čak i ako su već primali naknadu pre nego što su prebacili svoje prebivalište.

Član 39.

Nesreća na putu do posla i s posla, koja se dogodi na teritoriji one zemlje potpisnice koja nije nadležna država, smatra se kao da se dogodila na teritoriji nadležne države.

Član 40.

- 1 Radnici koji su pretrpeli povredu na radu ili stekli profesionalnu bolest i:
  - a koji imaju boravište na teritoriji one zemlje potpisnice koja nije nadležna država, ili

-
- b koji, stekavši pravo na naknadu koju isplaćuje nadležna institucija, imaju odobrenje od strane te institucije da se vrate na teritoriju one zemlje potpisnice koja nije nadležna država u kojoj imaju prebivalište, ili da prebace svoje prebivalište na teritoriju zemlje potpisnice koja nije nadležna država, ili
  - c kojima je nadležna institucija odobrila da pređu na teritoriju zemlje potpisnice koja nije nadležna država kako bi bili podvrgnuti tretmanu koji zahteva njihovo stanje, će primati:
    - i naknadu u davanjima, ostvarenu o trošku nadležne institucije od strane institucije mesta prebivališta ili boravišta u skladu sa odredbama zakona koji primenjuje ova druga institucija, kao da ti radnici njoj pripadaju, za vreme period koje ne prelazi jedan period koji je propisan zakonom nadležne države;
    - ii naknadu u gotovom novcu, koju isplaćuje nadležna institucija u skladu sa odredbama pozitivnog zakona, ako su ti radnici bili na teritoriji nadležne države. Međutim, sporazumom između nadležne institucije i institucije mesta prebivališta ili boravišta, naknade u gotovom novcu mogu da budu isplaćivane preko ove druge institucije, u ime nadležne institucije.
  - 2
    - a odobrenje na koje se odnosi tačka b. prethodnog stava može da bude uskraćeno samo ako je preseljenje prouzrokovalo oštećenje zdravlja ili tok medicinskog lečenja tog radnika;
    - b odobrenje na koje se odnosi tačka c. prethodnog stava neće se uskratiti u slučaju kada neophodno lečenje ne može da bude ostvareno na teritoriji zemlje potpisnice u kojoj radnik ima prebivalište.

Član 41.

U slučajevima navedenim u Članu 38, stav 1, i Članu 40, stav 1, nadležni organi vlasti dve ili više zemalja članica mogu se saglasiti o odredbama koje se odnose na protezna pomagala, značajniju pomoć i druge značajnije naknade u davanjima uslovljenim ovlašćenjem nadležne institucije.

Član 42.

- 1 Kada zakon nadležne države predviđa isplatu troškova prevoza povređenog radnika do njegovog mesta prebivališta ili do bolnice, troškove prevoza do odgovarajućeg mesta na teritoriji neke druge zemlje potpisnice u kojoj ima prebivalište snosi nadležna institucija, u skladu sa odredbama pozitivnog zakona, ako ta institucija bude dala prethodnu saglasnost za gore pomenuti prevoz, prilikom uzimanja u obzir razloga koji je opravdavaju.
- 2 Kada zakon nadležne države predviđa isplatu troškova prevoza tela pokojnog radnika na mesto sahrane, troškove prevoza do odgovarajućeg mesta na teritoriji neke druge zemlje potpisnice gde je pokojnik imao prebivalište snosi nadležna institucija, u skladu sa odredbama pozitivnog zakona.
- 3 Primena odredbi prethodnog stava ovog Člana između dve ili više zemalja potpisnica uslovljena je zaključenjem bilateralnih ili multilateralnih sporazuma između tih zemalja. Ovi sporazumi pobliže označavaju kategorije lica na koje se primenjuju gore pomenute odredbe i mehanizam za raspodelu troškova prevoza između dotičnih zemalja potpisnica.

Član 43.

- 1 Kada ne postoji ni jedan sistem osiguranja koji pokriva povrede na radu ili profesionalne bolesti na teritoriji zemlje potpisnice gde se radnik zadesio, ili gde postoji sistem osiguranja ali nema

---

institucije nadležne za ostvarivanje naknade u davanjima, takvu naknadu osigurava institucija mesta prebivališta ili boravišta nadležna za ostvarivanje naknade u davanjima u slučaju bolesti.

- 2 Kada zakon nadležne države predviđa da naknada u davanjima nije u potpunosti besplatna ako nije iskorišćena medicinska usluga koju je organizovao poslodavac, smatra se da je naknada u davanjima predviđena u slučajevima na koje se odnosi Član 38, stav 1, i Član 40, stav 1, ostvarena takvom medicinskom uslugom.
- 3 Kada zakon nadležne države obuhvaća sistem obaveze poslodavca, smatra se da je naknada u davanjima predviđena u slučajevima na koje se odnosi Član 38, stav 1, i Član 40, stav 1, ostvarena na zahtev nadležne institucije.
- 4 Kada zakon jedne zemlje potpisnice eksplicitno ili implicitno predviđa da se prethodne povrede na radu ili profesionalne bolesti uzimaju u obzir pri određivanju stepena nesposobnosti za rad, nadležna institucija te zemlje takođe uzima u obzir u tu svrhu povrede na radu ili profesionalne bolesti koje su prethodno priznate u skladu sa zakonom neke druge zemlje potpisnice, kao da su se dogodile po zakonu koji ta institucija primenjuje.

Član 44.

- 1 Kada zakon koji primenjuje institucija mesta prebivališta ili boravišta obuhvata dva ili više sistema naknade, primenjuju se ona pravila, obzirom na ostvarivanje naknade u davanjima, u slučajevima na koje se odnosi Član 38, stav 1, i Član 40, stav 1, koja pripadaju opštem sistemu, ili, ako to nije moguće, sistemu za industrijske radnike.
- 2 Kada zakon neke zemlje potpisnice utvrdi maksimalan period za ostvarivanje naknade, institucija koja primenjuje taj zakon može, gde je to primereno, uzeti u obzir bilo koji period u kome je naknada već bila osigurana od strane institucije neke druge zemlje potpisnice za isti slučaj povrede na radu ili profesionalne bolesti.

Član 45.

- 1 Kada zakon neke zemlje potpisnice predviđa da se izračunavanje naknade u gotovom novcu zasniva na prosečnoj zaradi, nadležna institucija te zemlje određuje tu prosečnu zaradu isključivo na osnovu zarada evidentiranih tokom perioda zaključenog na osnovu gore pomenutog zakona.
- 2 Kada zakon neke zemlje potpisnice predviđa da se izračunavanje naknade u gotovom novcu zasniva na fiksnim zaradama, nadležna institucija te zemlje uzima u obzir isključivo tu fiksnu zaradu ili, gde je to primereno, prosečnu fiksnu zaradu koja odgovara periodima zaključenim na osnovu gore pomenutog zakona.
- 3 Kada zakon neke zemlje potpisnice predviđa da se iznos naknade u gotovom novcu usklađuje sa brojem članova porodice, nadležna institucija te zemlje takođe uzima u obzir broj članova porodice koji imaju prebivalište na teritoriji neke druge zemlje potpisnice, kao da oni imaju prebivalište na teritoriji ove prve zemlje.

Član 46.

- 1 Ako se radnik koji je zadobio povredu na radu ili profesionalnu bolest bavi, po zakonima dve ili više zemalja potpisnica, poslom koji može uzrokovati takvu bolest, naknada na koju on ili njegovi naslednici mogu imati pravo dodeljuje se isključivo po zakonu poslednje od gore pomenutih zemalja čije uslove ispunjavaju, u smislu postojanja odredbi stava 2, 3. i 4. ovog Člana, tamo gde je to primereno.

- 2 Kada zakon neke zemlje potpisnice priznaje pravo na naknadu za profesionalnu bolest, uslovljavajući da se dotična bolest prvo dijagnosticira na njegovoj teritoriji, taj uslov se smatra ispunjenim ako je ta bolest prvo dijagnosticirana na teritoriji neke druge zemlje potpisnice.
- 3 Kada zakon neke zemlje potpisnice eksplicitno ili implicitno priznaje pravo na naknadu za profesionalnu bolest uslovljavajući da se dotična bolest prvo dijagnosticira u određenom periodu nakon završetka poslednjeg zaposlenja koje je može prouzrokovati, nadležna institucija te zemlje, pri utvrđivanju vremena kada se neko lice bavilo dotičnim poslom uzima u obzir do određene mere svaki posao iste vrste kojim se to lice bavilo po zakonu bilo koje druge zemlje potpisnice, kao da se njime bavilo po zakonu ove prve zemlje.
- 4 Kada zakon zemlje potpisnice eksplicitno ili implicitno priznaje pravo na naknadu za profesionalnu bolest uslovljavajući da se posao koji može prouzrokovati dotičnu bolest mora obavljati u određenom periodu, nadležna institucija te zemlje uzima u obzir, do određene mere, u cilju sabiranja perioda zajedno, periode za vreme kojih se taj posao obavljao na teritoriji neke druge zemlje potpisnice.
- 5 Primena odredbi stavova 3. i 4. ovog Člana između dve ili više zemalja potpisnica uslovljena je zaključenjem bilateralnih ili multilateralnih sporazuma između tih zemalja. Ovi sporazumi pobliže označavaju profesionalne bolesti na koje se primenjuju ove odredbe i mehanizam za raspodelu troškova naknade između dotičnih zemalja potpisnica.

Član 47.

Kada je radnik koji je zadobio profesionalnu bolest primio ili prima odštetu koju isplaćuje institucija jedne zemlje potpisnice, i, u slučaju pogoršanja njegovog stanja, potražuje naknadu od institucije neke druge zemlje potpisnice, primenjuju se sledeće odredbe:

- a kada se radnik ne bavi, po zakonu ove druge zemlje, poslom koji može prouzrokovati ili pogoršati dotičnu bolest, nadležna institucija ove prve zemlje snosi troškove naknade, uzimajući u obzir pogoršanje stanja, u skladu sa odredbama zakona koji ta institucija primenjuje;
- b kada se radnik bavi takvim poslom po zakonu ove druge zemlje, nadležna institucija prve zemlje snosi troškove naknade, ne uzimajući u obzir pogoršanje stanja, u skladu sa odredbama pozitivnog zakona; nadležna institucija ove druge zemlje dodeljuje radniku dopunsku naknadu čiji je iznos jednak razlici između iznosa naknade isplaćene nakon pogoršanja i iznosa naknade koja je bila isplaćivana pre pogoršanja, u skladu sa odredbama zakona koje ta institucija primenjuje, ako je dotična bolest stečena po zakonu te zemlje.

Član 48.

- 1 Nadležna institucija se obavezuje da izvrši povraćaj troškova naknade u davanjima ostvarene u njeno ime na osnovu Člana 38, stav 1, i Člana 40, stav 1.
- 2 Povraćaj troškova na koje se odnosi prethodni stav utvrđuje se i obavlja prema mehanizmima koji se usaglašavaju između nadležnih organa vlasti zemalja potpisnica.
- 3 Dve ili više zemalja potpisnica mogu se saglasiti da nema povraćaja naknade između institucija u njihovoj nadležnosti.

Poglavlje 4. – Naknada u slučaju smrti

Član 49.

- 1 Kada zakon jedne zemlje potpisnice omogućava sticanje, održavanje ili povraćaj prava na naknadu u slučaju smrti uslovljavajući ga zaključenjem perioda osiguranja, institucija koja primenjuje taj zakon mora, radi toga, u cilju sabiranja perioda, uzeti u obzir, do određene mere, periode osiguranja zaključene po zakonu bilo koje druge zemlje potpisnice i, tamo gde je to primereno, periode prebivališta zaključene nakon šesnaeste godine po nedoprinosnom sistemu bilo koje druge zemlje potpisnice, kao da su to periodi osiguranja zaključeni po zakonu ove prve zemlje.
- 2 Kada zakon jedne zemlje potpisnice omogućava sticanje, održavanje ili povraćaj prava na naknadu u slučaju smrti uslovljavajući ga zaključenjem perioda prebivališta, institucija koja primenjuje taj zakon mora, radi toga, u cilju sabiranja perioda, uzeti u obzir, do određene mere, periode osiguranja zaključene po zakonu bilo koje druge zemlje potpisnice i, tamo gde je to primereno, periode prebivališta zaključene nakon šesnaeste godine po nedoprinosnom sistemu bilo koje druge zemlje potpisnice, kao da su to periodi prebivališta zaključeni po zakonu ove prve zemlje.

Član 50.

- 1 Kada neko lice umre na teritoriji zemlje potpisnice koja nije nadležna država, smatra se da je njegova smrt nastupila na teritoriji nadležne države.
- 2 Nadležna institucija obezbeđuje naknadu u slučaju smrti koja se isplaćuje po pozitivnom zakonu, čak i ako korisnik ima prebivalište na teritoriji zemlje potpisnice koja nije nadležna država.
- 3 Odredbe prethodnih stavova ovog Člana primenjuju se i u slučaju kada je smrt posledica povrede na radu ili profesionalne bolesti.

Poglavlje 5. – Nezaposlenost

Član 51.

- 1 Kada zakon jedne zemlje potpisnice omogućava sticanje, održavanje ili povraćaj prava na naknadu uslovljavajući ga zaključenjem perioda osiguranja, institucija koja primenjuje taj zakon mora, radi toga, u cilju sabiranja perioda, uzeti u obzir, do određene mere, periode osiguranja, zaposlenja ili profesionalne aktivnosti zaključene po zakonu bilo koje druge zemlje potpisnice kao da su to periodi osiguranja zaključeni po zakonu ove prve zemlje, i ako su, u slučaju perioda zaposlenja ili profesionalne aktivnosti, ovi periodi bili smatrani za periode osiguranja zaključene po zadnje navedenom zakonom.
- 2 Kada zakon neke zemlje potpisnice priznaje pravo na naknadu uslovljavajući ga zaključenjem određenog perioda zaposlenja, profesionalne aktivnosti ili prebivališta, institucija koja primenjuje taj zakon mora, radi toga, u cilju sabiranja perioda, uzeti u obzir, do određene mere, periode osiguranja, zaposlenja ili profesionalne aktivnosti zaključene po zakonu neke druge zemlje potpisnice, kao da su to bili periodi zaposlenja, profesionalne aktivnosti ili prebivališta zaključeni po zakonu ove prve zemlje.
- 3 Kada zakon neke zemlje potpisnice sadrži odredbu o određenim naknadama uslovljavajući ih zaključenjem perioda osiguranja u poslu koji je obuhvaćen posebnim sistemom osiguranja, samo periodi zaključeni po odgovarajućem sistemu ili, ako to nije moguće, u istom poslu po zakonu neke druge zemlje potpisnice, biće uzeti u obzir za ostvarivanje takvih naknada. Ako, i pored perioda zaključenih na ovaj način, dotično lice ne zadovoljava uslove za sticanje gore pomenutih naknada, navedeni periodi se uzimaju u obzir za ostvarivanje naknada po opštem sistemu.

- 4 Odredbe prethodnih stavova ovog Člana primenjuju se u zavisnosti od toga da li je dotično lice bilo poslednje podređeno zakonu one zemlje potpisnice od koje se naknada potražuje, izuzev u slučajevima na koje se odnosi Član 53, stav 1, tačke a.ii i b.ii.

Član 52.

Za nezaposlene radnike koji zadovoljavaju uslove za sticanje naknade propisane zakonom jedne zemlje potpisnice u smislu zaključenja perioda osiguranja, zaposlenja, profesionalne aktivnosti ili prebivališta, u skladu sa odredbama Člana 51, tamo gde je to primereno, i koji prebace svoje prebivalište na teritoriju neke druge zemlje potpisnice, smatra se da su takođe zadovoljili uslove za sticanje naknade propisane zakonom ove druge zemlje, ako podnesu zahtev instituciji njihovog novog mesta prebivališta u roku od trideset dana nakon promene prebivališta. Naknadu isplaćuje institucija mesta prebivališta, u skladu sa odredbama zakona koji ta institucija primenjuje, a troškove snosi nadležna institucija ove prve zemlje.

Član 53.

- 1 Bez negativnih posledica na odredbe Člana 52, nezaposleni radnik koji je, za vreme svog poslednjeg zaposlenja, imao prebivalište na teritoriji zemlje potpisnice koja nije nadležna država, prima naknadu u skladu sa sledećim odredbama:
- a
    - i radnik u pograničnoj zoni, čija je uposlenost u preduzeću u kome radi delimična ili sporedna, prima naknadu u skladu sa odredbama zakona nadležne države, kao da ima prebivalište na teritoriji te države, u smislu odredbi Člana 51, tamo gde je to primereno; takvu naknadu isplaćuje nadležna institucija;
    - ii radnik u pograničnoj zoni koji je u celosti nezaposlen prima naknadu u skladu sa odredbama zakona zemlje potpisnice na čijoj teritoriji ima prebivalište, kao da je bio podređen tom zakonu za vreme svog poslednjeg zaposlenja, u smislu odredbi Člana 51, tamo gde je to primereno; takve naknade isplaćuje institucija mesta prebivališta;
  - b
    - i radnik, koji nije radnik u pograničnoj zoni, koji je delimično ili sporedno uposlen ili je u celosti nezaposlen, ostaje na raspolaganju svom poslodavcu ili službama za zapošljavanje na teritoriji nadležne države, i prima naknadu u skladu sa odredbama zakona nadležne države, kao da ima prebivalište na teritoriji te države, u smislu odredbi Člana 51, tamo gde je to primereno; takve naknade isplaćuje nadležna institucija;
    - ii radnik, koji nije radnik u pograničnoj zoni, koji je u celosti nezaposlen i koji se stavi na raspolaganje službama za zapošljavanje na teritoriji zemlje potpisnice u kojoj ima prebivalište, ili se vrati na tu teritoriju, prima naknadu u skladu sa odredbama zakona te zemlje, kao da je bio podređen tom zakonu za vreme svog poslednjeg zaposlenja, u smislu odredbi Člana 51, tamo gde je to primereno; takve naknade isplaćuje institucija mesta prebivališta;
    - iii međutim, ako radnik na koga se odnosi tačka b.ii ovog stava stekne pravo na naknadu od nadležne institucije one zemlje potpisnice čijem je zakonu poslednje bio podređen, on prima naknadu u skladu sa odredbama Člana 52, kao da je prebacio svoje prebivalište na teritoriju one zemlje potpisnice na koju se odnosi tačka b.ii ovog stava.
- 2 Sve dok nezaposleni radnik ima pravo na naknadu na osnovu tačaka a.i ili b.i prethodnog stava, on nema pravo na naknadu po zakonu one zemlje potpisnice na čijoj teritoriji ima prebivalište.

Član 54.

Kada, u slučajevima na koje se odnosi Član 52. i Član 53, stav 1, tačka b.iii, zakon koji primenjuje institucija mesta prebivališta propisuje maksimalan period za ostvarivanje naknade, gore pomenuta institucija može, tamo gde je to primereno, uzeti u obzir bilo koji period u kome je naknadu već isplaćivala institucija neke druge zemlje potpisnice od momenta poslednje utvrđenog prava na naknadu.

Član 55.

- 1 Kada zakon jedne zemlje potpisnice predviđa da se izračunavanje naknade zasniva na iznosu prethodnih zarada, institucija koja primenjuje taj zakon uzima u obzir isključivo zarade dotičnog radnika na poslednjem poslu koji je obavljao na teritoriji gore pomenute zemlje ili, ako nije bio poslednje zaposlen na toj teritoriji najmanje četiri nedelje, odgovarajuću redovnu platu u svom mestu prebivališta, za posao ekvivalentan ili sličan njegovom poslednjem zaposlenju na teritoriji neke druge zemlje potpisnice.
- 2 Kada zakon jedne zemlje potpisnice predviđa da se iznos naknade usklađuje sa brojem članova porodice, institucija koja primenjuje taj zakon takođe uzima u obzir broj članova porodice koji imaju prebivalište na teritoriji neke druge zemlje potpisnice, kao da ovi imaju prebivalište na teritoriji ove prve zemlje.
- 3 Kada zakon koji primenjuje institucija mesta prebivališta predviđa da vreme u kome se naknada isplaćuje zavisi od dužine zaključenog perioda osiguranja, vreme u kome se isplaćuje naknada utvrđuje se sa posebnom pažnjom na odredbe stava 1. ili stava 2. Člana 51, tamo gde je to primereno,

Član 56.

- 1 Primena odredbi Članova 52. do 54. između dve ili više zemalja potpisnica zavisi od zaključenja bilateralnih ili multilateralnih sporazuma između tih zemalja, koji takođe mogu sadržavati odgovarajuće posebne mehanizme.
- 2 Sporazumi na koje se odnosi prethodni stav pobliže označavaju naročito:
  - a kategorije lica na koja se primenjuju odredbe Članova 52. do 54;
  - b period u kome naknadu može isplaćivati institucija jedne zemlje potpisnice, a čije troškove snosi institucija neke druge zemlje potpisnice;
  - c mehanizme za povraćaj naknade koja je ostvarena od strane institucije jedne zemlje potpisnice gde troškove snosi institucija neke druge zemlje potpisnice.
- 3 Dve ili više zemalja potpisnica mogu se saglasiti da neće biti povraćaja naknade između institucija u njihovoj nadležnosti.

Poglavlje 6. – Porodična penzija**Član 57.**

Kada zakon jedne zemlje potpisnice predviđa sticanje prava na naknadu uslovljavajuć zaključenje perioda zaposlenja, profesionalne aktivnosti ili prebivališta, institucija koja primenjuje taj zakon mora, u tom smislu, u cilju sabiranja perioda, uzeti u obzir, u određenoj meri, periode zaposlenja, profesionalne aktivnosti ili prebivališta zaključene pod zakonom bilo

koje druge zemlje potpisnice, kao da su to periodi zaposlenja, profesionalne aktivnosti ili prebivališta koji su zaključeni po zakonu ove prve zemlje.

Član 58.

- 1 Primena odredbi Dela 1. ili Dela 2. ovog poglavlja između dve ili više zemalja potpisnica zavisi od zaključenja bilateralnih ili multilateralnih sporazuma koji takođe mogu sadržavati odgovarajuće posebne mehanizme.
- 2 Sporazumi na koje se odnosi prethodni stav pobliže označavaju osobito:
  - a kategorije lica na koje se primenjuju odredbe Članova 59. do 62;
  - b pravila koja sprečavaju preklapanje naknada iste vrste;
  - c tamo gde je to primereno, održavanje prava stečenih na osnovu konvencija o socijalnom osiguranju.

Deo 1 – Porodični dodatak

Član 59.

- 1 U cilju primene ovog člana i Člana 60, pojam “deca”, u granicama propisanim zakonom zainteresovane zemlje potpisnice, označava:
  - a zakonitu decu, ozakonjenu decu, priznatu nezakonitu decu, usvojenu decu i unučad siročad korisnika naknade;
  - b zakonitu decu, ozakonjenu decu, priznatu nezakonitu decu, usvojenu decu i unučad siročad korisnikovog supružnika, pod uslovom da ovi žive u domaćinstvu korisnika naknade na teritoriji zemlje potpisnice.
- 2 Lica koja podležu zakonu jedne zemlje potpisnice, koja imaju decu koja imaju prebivalište ili koja su othranjena na teritoriji neke druge zemlje potpisnice, imaju pravo za tu decu na porodični dodatak propisan zakonom ove prve zemlje, kao da ta deca imaju prebivalište ili kao da su othranjena na teritoriji te zemlje.
- 3 Međutim, u slučaju na koji se odnosi prethodni stav, iznos porodičnog dodatka može da bude ograničen na iznos porodičnog dodatka predviđen zakonom zemlje potpisnice na čijoj teritoriji deca imaju prebivalište ili su othranjena.
- 4 U cilju primene odredbi prethodnog stava, poređenje iznosa porodičnih dodataka koji se isplaćuju prema dva dotična zakona radi se na osnovu ukupnog broja dece istog korisnika naknade. Kada zakon zemlje potpisnice na čijoj teritoriji deca imaju prebivalište ili su othranjena predviđa različite stope porodičnog dodatka za različite kategorije korisnika, s obzirom na postojanje iznosa koji bi se isplaćivali da korisnik podleže tom zakonu.
- 5 Odredbe stavova 3. i 4. ovog Člana ne primenjuju se na zaposlena lica obuhvaćena Članom 15, stav 1, tačka a, za za onu decu koja ih prate na teritoriju zemlje potpisnice gde su poslani da rade.
- 6 Porodični dodatak se isplaćuje u skladu sa odredbama zakona zemlje potpisnice kome korisnik podleže, čak i ako fizičko ili pravno lice kome se dodatak isplaćuje ima prebivalište ili boravište na teritoriji neke druge zemlje potpisnice.

Član 60.

- 1 Nezaposleni radnici koji dobijaju naknadu za vreme nezaposlenosti na trošak institucije jedne zemlje potpisnice, i koji imaju decu koja imaju prebivalište ili su othranjena na teritoriji druge zemlje potpisnice, ima pravo za tu decu na porodični dodatak za tu nepredviđenu situaciju po zakonu ove prve zemlje, kao da imaju prebivalište ili da su othranjeni na teritoriji te zemlje.
- 2 U slučaju na koji se odnosi prethodni stav, odredbe Člana 59, stavovi 1, 3, 4 i 6. primenjuju se, *mutatis mutandis*.

Deo 2 – Porodična penzija**Član 61.**

- 1 Lica koja podležu zakonu jedne zemlje potpisnice imaju pravo, za članove svoje porodice koji imaju prebivalište na teritoriji neke druge zemlje potpisnice, na naknadu predviđenu zakonom ove druge zemlje, kao da ta lica podležu zakonu te zemlje. Takvu naknadu isplaćuje članovima porodice institucija njihovog mesta prebivališta, u skladu sa odredbama zakona koji ta institucija primenjuje, a troškove snosi nadležna institucija.
- 2 Pored odredbi prethodnog stava, zaposleno lice na koje se odnosi Član 15, stav 1, tačka a, ima pravo, za članove svoje porodice koji ga prate na teritoriju zemlje potpisnice u koju je upućen da radi, na naknadu predviđenu zakonom zemlje potpisnice kojoj ostaje podređen. Takvu naknadu isplaćuje nadležna institucija ove druge zemlje. Međutim, sporazumom između nadležne institucije i institucije mesta prebivališta, naknada može takođe da bude isplaćena preko ove druge institucije, u ime nadležne institucije.

Član 62.

Nezaposleni radnici koji dobijaju naknadu za vreme nezaposlenosti koju isplaćuje institucija jedne zemlje potpisnice, imaju pravo za članove svoje porodice koji imaju prebivalište na teritoriji neke druge zemlje potpisnice, na porodičnu naknadu koja se isplaćuje po zakonu ove druge zemlje kojim je predviđeno da se porodična naknada isplaćuje u slučaju nezaposlenosti po zakonu ove prve zemlje. Porodičnu naknadu isplaćuje članovima porodice institucija njihovog mesta prebivališta, u skladu sa odredbama zakona koji ta institucija primenjuje, a troškove snosi nadležna institucija ove prve zemlje.

Član 63.

- 1 U slučajevima kada se odredbe ovog poglavlja primenjuju između dve ili više zemalja potpisnica, bilateralni ili multilateralni sporazumi na koje se odnosi Član 58, stav 1. pobliže označavaju mehanizme povraćaja naknade koju obezbeđuje institucija jedne zemlje potpisnice, a troškove snosi institucija neke druge zemlje potpisnice.
- 2 Dve ili više zemalja potpisnica mogu se saglasiti da neće biti vraćanja između institucija u njihovoj nadležnosti.

Naslov IV – Ostale odredbe**Član 64.**

- 1 Nadležni organi vlasti zemalja potpisnica u komunikaciji međusobno razmenjuju:
  - a sve informacije u vezi sa merama koje ove preduzimaju za primenu ove Konvencije; i
  - b sve informacije u vezi sa izmenama koje su napravljene u njihovom zakonodavstvu koje

---

moгу da utiču na primenu ove Konvencije.

- 2 U cilju primene ove Konvencije, organi vlasti i institucije zemlje potpisnice međusobno pomažu jedni drugima, kao da se radi o primeni njihovog vlastitog zakona. U principu, upravna pomoć koju navedeni organi vlasti i institucije pružaju jedni drugima je besplatna. Međutim, nadležni organi vlasti zemalja potpisnica mogu se saglasiti da jedna drugoj naknade određene troškove.
- 3 Organi vlasti i institucije zemalja potpisnica mogu, u cilju primene ove Konvencije, neposredno komunicirati jedna sa drugom ili sa određenim pojedincima ili njihovim predstavnicima.
- 4 Organi vlasti, institucije i instance jedne zemlje potpisnice ne mogu odbiti zahteve ili druge dokumente koji su im dostavljeni zbog činjenice da su napisani na službenom jeziku neke druge zemlje potpisnice.

Član 65.

- 1 Svako oslobađanje od plaćanja taksi, taksenih marki, zakonskih plaćanja ili taksi za upis ili njihovo smanjenje predviđeno u zakonu jedne zemlje potpisnice u vezi sa potvrđama ili dokumentima koje je neophodno prikazati po zakonu te zemlje, proširuje se na slične potvrde i dokumente koje je neophodno prikazati po zakonu neke druge zemlje potpisnice ili po osnovu ove Konvencije.
- 2 Sve službene isprave, dokumenti ili potvrde bilo koje vrste koje je neophodno prikazati po odredbama ove Konvencije oslobađaju se od dokazivanja verodostojnosti ili bilo koje druge slične formalnosti.

Član 66.

- 1 Kada podnosilac zahteva ima prebivalište na teritoriji zemlje potpisnice koja nije nadležna država, on može pravovaljano podneti svoj zahtev instituciji svog mesta prebivališta, koje ga upućuje nadležnoj instituciji ili institucijama pomenutim u zahtevu.
- 2 Svaki zahtev, izjava ili molba koje treba dostaviti, po zakonu zemlje potpisnice, u određenom roku organima vlasti, instituciji ili instanci te zemlje je prihvatljiv ako je podnesen u istom roku organima vlasti, instituciji ili instanci neke druge zemlje potpisnice. U tom slučaju, organ vlasti, institucija ili instanca koja primi zahtev, izjavu ili molbu prosleđuje je bez odlaganja nadležnom organu vlasti, instituciji ili instanci ove prve zemlje, bilo neposredno ili posredno putem nadležnih organa vlasti dotične zemlje potpisnice. Datum kada je bilo koji zahtev, izjava ili molba podnešena nekom organu vlasti, instituciji ili instanci ove druge zemlje potpisnice smatra se datumom njihovog podnošenja nadležnom organu vlasti, instituciji ili instanci.

Član 67.

- 1 Medicinski pregledi predviđeni zakonom jedne zemlje potpisnice mogu da budu obavljani, na zahtev institucije koja primenjuje taj zakon, na teritoriji neke druge zemlje potpisnice, od strane institucije mesta boravišta ili prebivališta. U tom slučaju, smatra se da su ovi obavljani na teritoriji ove prve zemlje.
- 2 Primena odredbi prethodnog stava između dve ili više zemalja potpisnica zavisi od zaključenja bilateralnih ili multilateralnih sporazuma između tih zemalja.

Član 68.

- 1 Kada je, prema ovoj Konvenciji, institucija obavezna isplaćivati naknadu u gotovom novcu korisniku koji je na teritoriji neke druge zemlje potpisnice, njena obaveza se izražava u valuti

ove prve zemlje. Ta institucija može pravovaljano isplatiti svoju obavezu u valuti ove druge zemlje potpisnice.

- 2 Kada je, po ovoj Konvenciji, institucija jedne zemlje potpisnice obavezna isplatiti određeni iznos za povraćaj naknade koju obezbeđuje institucija neke druge zemlje potpisnice, ta obaveza se iskazuje u valuti ove druge zemlje. Prva institucija može pravovaljano isplatiti svoju obavezu u toj valuti, osim ako se dotične zemlje potpisnice nisu saglasile oko nekih drugih mehanizama.
- 3 Prenos sredstava koji proističe iz primene ove Konvencije sprovodi se u skladu sa relevantnim sporazumima koji su na snazi između dotičnih zemalja potpisnica na dan prenosa. U slučaju izostanka takvih sporazuma, mehanizmi za isplatu takvih prenosa sredstava usaglašavaju se između gore pomenutih zemalja.

Član 69.

- 1 Za izračunavanje iznosa doprinosa koji se plaćaju instituciji jedne zemlje potpisnice, u obzir se uzima, tamo gde je to primereno, svaki prihod zaprimljen na teritoriji bilo koje druge zemlje potpisnice.
- 2 Povraćaji doprinosa koji se plaćaju instituciji jedne zemlje potpisnice mogu biti izvršeni na teritoriji druge zemlje potpisnice u skladu sa upravnim postupkom i u zavisnosti od garancija i povlastica koje se primenjuju na povraćaj doprinosa koji se plaćaju odgovarajućoj instituciji ove druge zemlje.
- 3 Primena odredbi stavova 1. i 2. ovog Člana između dve ili više zemalja potpisnica zavisi od zaključenja bilateralnih ili multilateralnih sporazuma između tih zemalja. Takvi sporazumi takođe mogu sadržavati odredbe o postupku za povraćaj.

Član 70.

- 1 Kada neko lice dobije naknadu po zakonu jedne zemlje potpisnice za povredu uzrokovanu ili pretrpljenu na teritoriji druge zemlje potpisnice, prava institucije nadležne za isplatu naknade trećoj strani prema instituciji koja je obavezna da plati odštetu, regulisana su na sledeći način:
  - a kada gore pomenuta institucija, po zakonu koji se na nju primenjuje, zastupa korisnika naknade u svim pravima koje ovaj može imati prema trećoj strani, takvo zastupanje se priznaje od strane svake druge zemlje potpisnice; i
  - b kada gore pomenuta institucija ima direktno pravo prema trećoj strani, to pravo se priznaje od svake druge zemlje potpisnice.
- 2 Primena odredbi prethodnog stava između dve ili više zemalja potpisnica zavisi od zaključenja bilateralnih ili multilateralnih sporazuma između tih zemalja.
- 3 Pravila koja regulišu obavezu poslodavaca ili njihovih zastupnika u slučaju povrede na radu ili nesreće na putu do posla ili s posla, koje se dogode na teritoriji zemlje potpisnice koja nije nadležna država utvrđuju se sporazumom između dotičnih zemalja potpisnica.

Član 71.

- 1 Svaki spor koji nastane između dve ili više zemalja potpisnica u tumačenju ili primeni ove Konvencije je pre svega predmet pregovora između zemalja u sporu.
- 2 Ako jedna od zemalja u sporu smatra da predmet toga spora verovatno utiče na sve zemlje potpisnice, zemlje u sporu zajedno, ili svaka u svoje ime, dužna je da iznese problem pred

---

Komitet Ministara Saveta Evrope, koji će dati mišljenje o tom predmetu u roku od šest meseci.

- 3 Ako se ne konstatuje da je spor moguće rešiti mirnim putem, kao što to može biti slučaj, u roku od šest meseci od podnošenja zahteva za početak pregovora kako je propisano stavom 1. ovog Člana, ili u roku od tri meseca od saopštenja mišljenja koje je zemljama potpisnicama dao Komitet Ministara, spor može biti predmet arbitražnih postupaka pred jednim izabranim sudijom, na zahtev bilo koje zemlje u sporu. Zemlja koja pokreće postupak obaveštava drugu stranu, preko Generalnog sekretara Saveta Evrope, o sadržaju zahteva koji namerava da uputi na arbitražni postupak, na osnovu koga je zahtev zasnovan.
- 4 Osim ako se strane u sporu nisu drugačije saglasile, izabranog sudiju postavlja Predsednik Evropskog suda za ljudska prava. Izabrani sudija ne sme biti državljanin ni jedne od zemalja u sporu, imati prebivalište na teritoriji tih zemalja, biti zaposlen od strane tih zemalja, niti se baviti tim predmetom u nekom drugom svojstvu.
- 5 Ako, u slučaju na koji se odnosi prethodni stav, Predsednik Evropskog suda za ljudska prava nije u mogućnosti da obavlja dužnost ili je državljanin jedne od zemalja u sporu, izabranog sudiju postavlja podpredsednik Suda ili najviši pretpostavljeni član Suda koji je u mogućnosti da obavlja dužnost i koji nije državljanin jedne od zemalja u sporu.
- 6 U slučaju izostanka posebnog sporazuma između zemalja u sporu, ili u slučaju izostanka dovoljno preciznog sporazuma, izabrani sudija donosi svoju odluku na osnovu odredbi ove Konvencije, primereno uzimajući u obzir opšte principe međunarodnog prava.
- 7 Odluka izabranog sudije je obavezujuća i konačna.

Član 72.

- 1 Aneks VII precizira, za svaku zainteresovanu zemlju potpisnicu, posebne mere za primenu svojih propisa.
- 2 Svaka zainteresovana zemlja potpisnica najavljuje, u skladu sa odredbama Člana 81, stav 1, svaku izmenu ili dopunu učinjenu Aneksu VII. Ako ta izmena ili dopuna proističe iz usvajanja novog zakona, najava treba da bude izrečena u roku od tri meseca od datuma objavljivanja tog zakona ili, u slučaju da je zakon objavljen pre datuma ratifikacije ove Konvencije, na dan ratifikacije.

Član 73.

- 1 Aneksi na koje se odnosi Član 1, tačka b, Član 3, stav 1, Član 6, stav 3, Član 8, stav 4, Član 9, stav 2, Član 11, stav 3, i Član 72, stav 1, kao i svaka sledeća izmena ili dopuna učinjena ovim aneksima, predstavlja sastavni deo ove Konvencije.
- 2 Svaka izmena ili dopuna aneksa na koju se odnosi prethodni stav smatra se usvojenom ako se, u roku od tri meseca nakon najave predviđene u Članu 81, stav 2, tačka d, ove Konvencije, nijedna ugovorna strana ili zemlja potpisnica ne usprotivi objavom upućenom Generalnom sekretaru Saveta Evrope.
- 4 U slučaju protivljenja koje je najavljeno Generalnom sekretaru, problem se može rešiti u skladu sa procedurom koju propisuje Komitet ministara Saveta Evrope.

Naslov V – Prelazne i završne odredbe

Član 74.

- 1 Ova Konvencija nema pravnog dejstva za bilo koji period pre njenog stupanja na snagu u odnosu na zainteresovanu zemlju potpisnicu ili zemlje potpisnice.
- 2 Svi periodi osiguranja i, tamo gde je to primereno, zaposlenja, profesionalne aktivnosti ili prebivališta zaključenog po zakonu neke zemlje potpisnice pre datuma kada ova Konvencija stupa na snagu uzimaju se u obzir u cilju utvrđivanja prava koja proizlaze iz ove Konvencije.
- 3 Bez obzira na odredbe stava 1. ovog Člana, prava iz ove Konvencije mogu proisteći čak i za nepredviđene situacije nastale pre njenog stupanja na snagu.
- 4 Svaka naknada koja nije određena ili koja je obustavljena zbog državljanstva dotičnog lica ili njegovog prebivališta na teritoriji zemlje potpisnice u kojoj se ne nalazi institucija nadležna za isplatu naknade, mora se, na zahtev zainteresovanog lica, odrediti ili nastaviti počev od datuma kada ova Konvencija stupa na snagu, osim ako prethodno ukinuta prava nisu prouzrokovala isplatu jednokratnog iznosa.
- 5 Prava lica kojima je dodeljena penzija pre nego što je ova Konvencija stupila na snagu revidiraju se na njihov zahtev, u smislu postojanja odredbi ove Konvencije. Ta prava se takođe mogu revidirati službenim putem. Ni u kakvim okolnostima ovakva revizija ne može uticati na umanjenje stečenih prava lica na koja se odnosi.
- 5 Kada se zahtev na koji se odnosi stav 4. ili stav 5. ovog Člana podnese u roku od dve godine od datuma kada ova Konvencija stupa na snagu, prava koja proističu u skladu sa odredbama ove Konvencije stižu se od tog datuma, a one odredbe zakona bilo koje zemlje potpisnice koje se tiču gubitka prava ili gašenja prava protekom vremena neće biti primenjene prema dotičnim licima.
- 7 Kada je zahtev na koji se odnosi stav 4. ili stav 5. ovog Člana podnet nakon više od dve godine od datuma kada je ova Konvencija stupila na snagu, ona prava koja nisu zastarela ili nisu ugašena protekom vremena stižu se samo od datuma kada je zahtev podnet, osim ako nema povoljnijih odredbi u zakonu zemlje potpisnice koje se to tiče.

Član 75.

- 1 Ova Konvencija je otvorena za potpisivanje od strane zemalja članica Saveta Evrope. Podložna je ratifikaciji ili prihvatanju. Isprave o ratifikaciji ili prihvatanju deponuju se kod Generalnog sekretara Saveta Evrope.
- 2 Ova Konvencija stupa na snagu prvog dana trećeg meseca nakon koga je deponovana treća isprava ratifikacije ili prihvatanja.
- 3 Za zemlje potpisnice koje posle ratifikuju ili prihvate ovu Konvenciju, Konvencija stupa na snagu tri meseca nakon datuma deponovanja njihovih isprava ratifikacije ili prihvatanja.

Član 76.

Od datuma stupanja na snagu ove Konvencije, odredbe Evropskog privremenog sporazuma o socijalnom osiguranju različitom od Sistema za starosnu, invalidsku i porodičnu penziju i Protokol koji ide uz to, i Evropski privremeni sporazum o sistemu socijalnog osiguranja u vezi sa starosnom, invalidskom i porodičnom penzijom i Protokolom koji ide uz to, prestaju se primenjivati u odnosima između zemalja potpisnica.

Član 77.

- 1 Nakon stupanja na snagu ove Konvencije, Komitet ministara Saveta Evrope može pozvati bilo koju državu koja nije član Saveta Evrope da pristupi ovoj Konvenciji, ako rezolucija koja sadrži takav poziv dobije jednoglasnu saglasnost zemalja članica Saveta Evrope koje su ratifikovale ili prihvatile ovu Konvenciju.
- 2 Pristup se ostvaruje deponovanjem pristupnice kod Generalnog sekretara Saveta Evrope koja stupa na snagu tri meseca nakon datuma njenog deponovanja.

Član 78.

- 1 Ova Konvencija se zaključuje na neodređeno vreme.
- 2 Svaka zemlja potpisnica može, u meri u kojoj je se tiče, otkazati pristup ovoj Konvenciji nakon što ju je ova zemlja primenjivala pet godina, putem sredstava za obaveštavanje upućenim Generalnom sekretaru Saveta Evrope.
- 3 Otkaz stupa na snagu šest meseci nakon datuma prijema takvog obaveštenja od strane Generalnog sekretara.

Član 79.

- 1 U slučaju otkazivanja ove Konvencije, sva prava stečena prema njenim odredbama se zadržavaju.
- 2 Prava u postupku sticanja za periode pre datuma kada otkazivanje stupa na snagu ne ističu kao rezultat otkazivanja; njihovo naknadno produženo priznavanje utvrđuje se sporazumom ili, u nedostatku takvog sporazuma, zakonom koji dotična institucija primenjuje.

Član 80.

- 1 Primena ove Konvencije reguliše se Dodatnim sporazumom koji je otvoren za potpisivanje od strane zemalja članica Saveta Evrope.
- 2 Zemlje potpisnice ili, koliko to ustavne odredbe ovih zemalja dopuštaju, njihovi nadležni organi vlasti, donose sve druge mehanizme neophodne za primenu ove Konvencije.
- 3 Svaka zemlja potpisnica ove Konvencije koja je ratifikuje ili prihvati mora, istovremeno, takođe ratifikovati ili prihvatiti Dodatni sporazum ili potpisati bez ograde u smislu ratifikacije ili prihvatanja, ne kasnije od datuma deponovanja isprave ratifikacije ili prihvatanja Konvencije.
- 4 Svaka država koja pristupi ovoj Konvenciji mora istovremeno pristupiti Dodatnom sporazumu.
- 5 Svaka zemlja potpisnica koja otkáže ovu Konvenciju mora istovremeno otkazati i Dodatni sporazum.

Član 81.

- 1 Najave ili izjave na koje se odnosi Član 1, tačke b. i w, Član 3, stav 2, Član 6, stav 5, Član 7, stav 2 Član 8, stav 5, Član 9, stavovi 3. i 4, Član 11, stav 4. i Član 72, stav 2, upućuju se Generalnom sekretaru Saveta Evrope.
- 2 Generalni sekretar Saveta Evrope mora, u roku od mesec dana, službeno obavestiti sve strane, zemlje potpisnice i Generalnog direktora Međunarodne organizacije rada o:
  - a svakom potpisu i svakom deponovanju isprava ratifikacije, prihvatanja ili odobrenja;

-
- b svakom datumu stupanja na snagu ove Konvencije u skladu sa odredbama Člana 75. i Člana 77;
  - c svakoj najavi otkaza koju primi shodno odredbama Člana 78, stav 2, i datumu kada otkaz stupa na snagu;
  - d svakoj najavi ili izjavi koju dobije shodno odredbama stava 1. ovog Člana.
  - e svakoj objavi otkaza primljenoj u skladu sa Članom 8;
  - f svakom drugom postupku, objavi ili saopštenju u vezi sa ovim Protokolom.

U prisustvu dolepotpisanih svedoka, lica koja su za to pravovaljano ovlašćena, potpisuju ovaj Protokol.

Potpisano u Parizu, ovog 14. dana decembra 1972. godine, na engleskom i francuskom., oba teksta su jednako autentična, u jednom primerku koji će biti pohranjen u arhivi Saveta Evrope. Generalni sekretar Saveta Evrope će proslediti overene kopije svakoj zemlji potpisnici i državama koje su ga prihvatile.

ANEKS I

(Član 1, tačka b.)

*Definicija teritorija i državljana
zemalja potpisnica*

(tekst nije ovde reprodukovan)

ANEKS II

(Član 3, stav 1.)

*Zakonodavstvo i sistemi na koje
se primenjuje ova Konvencija*

(tekst nije ovde reprodukovan)

ANEKS III

(Član 6, stav 3.)

*Odredbe koje ostaju na snazi pored odredbi
Člana 5.*

(tekst nije ovde reprodukovan)

ANEKS IV

(Član 8, stav 4.)

*Naknade za koje se primenjuju odredbe stava 2.
i stava 3. Člana 8.*

(tekst nije ovde reprodukovan)

ANEKS V

(Član 9, stavovi 2. i 3.)

*Odredbe čija se primena proširuje na državljane
svih zemalja potpisnica*

(tekst nije ovde reprodukovan)

ANEKS VI

(Član 11, stav 3.)

*Naknade za koje se ne primenjuju odredbe stava 1. ili
stava 2. Člana 11.*

(tekst nije ovde reprodukovan)

ANEKS VII

(Član 72, stav 1)

*Posebne mere za primenu propisa
zemalja potpisnica*

(tekst nije ovde reprodukovan)